

SZERKESZTŐ
SZKOLY VIKTOR.
(Dohányutca 1. szám.)

Megjelenik minden estörtökön, sokféle képpel ellátva.
Előfizetési ár: Egész évre 6 frt; félévre 3 frt; negyedévre 1,50 kr.
Előfizetheti minden postahivatalnál és könyvárusnál.
Hirdetések díja: 1 hasábos petit sor 7 uj kr.

KIADÓ TULAJDONOS
AZ „ATHENAEUM,”
(Barátkottele 7. szám.)

H i r d e t é s e k.

Petrik Géza (előbb Osterlamm Károly)

könyvkereskedésében, Pest, Erzsébet-tér

a következő figyelemremltő munkák jelentek meg és ugyanolyan, valamint minden más magyarországi könyvárusnál kaphatók:

Nemzetközi aratógép-verseny a magy. kir. földmívelési-, ipar- s kereskedelmi miniszterimu pártfogása mellett rendezve, a mosonmégyei gazdasági egylet által Magyar-Óvározt 18. 9. jul. 5—10-ig. Hecke W. és Kraft G. jelentése alapján az egylet megbízásából **Rodiczky J.** és **Tuba L.** 18 famszetti ábrával. Ára 1 frt 50 kr.

(Ugyanezen munka német nyelven is kapható.)

Alapszabály-tervezetek vidéki bankok, takarékpénztárak, részvényekre alapított iparvállalatok és önszolgáltató egy-letok számára. Szerkesztette **Németh Imre**, földm., ipar- és keresked. miniszteriumi titkár. Ára 2 frt 40 kr.

Suezig és vissza. Utirajzok. Irta **B. Pongrácz Emil**. 2 kötet. Ára 2 frt 20 kr.

Római jogtan. Irta **Vécsey Tamás**. Ára 3 frt.

Magyarország története, különös tekintettel a jogfejlésre. Irta **Boersos István**. 7 füzet. Ára 10 frt. Két díszes félbörkötésben 12 frt.

Államferflak és szónokok könyve. Irta **Szalay László**. Második kiadás. 2 kötet füzve 6 frt, díszkötésben 7 frt.
Magyarország kúzzója 1848-ig és 1848-ban. A volt jobbágyság hármias könyve kiegészítéssel összeszerkesztette **Boross Mihály**. Ára 60 kr.

A Corpus juris fordítását tartalmazó „Magyar országgyűlési törvénykönyv.” Fordította Kis-Gézei Gegus Dániel. Ára füzve 24 frt, díszesen kötve 27 frt.

Mumus. Zsebkönyv, ártatlan emberek számára. Irta **Szoboki**. (Humoristikus tartalma). 13bb famszettel. Ára 80 kr.

Eredeti vírányelv humorisztikai kifejtés szerint. Ifju és agg szerelmek részére gyártotta **Ózoray**. Ára 20 kr.

Trefás versek gyűjteménye. A magyar költészetből összezszedte **Zilahy Károly**. Ára 60 kr.

Emlékkönyv a magyar irodalomból. Összeszedte **Deák Farkas**. Ára füzve 1 frt 50 kr, díszkötésben 2 frt 40 kr.

Don Quichotte, a híres manchai lovag élete és kalandjai. A spanyol eredeti után fordította. 2 kötet. Ára 2 frt 40 kr.
Zilahy Imre költeményei. Ára füzve 1 frt, díszkötésben 2 frt.
Petőfi életrajza. Irta **Zilahy Károly**. Ára 1 frt 50 kr.

Az erdélyi evangélico-reformátusok egyházi jogtana. Irta **Dósa Elek**. Ára 1 frt 60 kr.

Gyógyszerészeti kettős könyvtel, különösen a gyógyszerészeti rend elméleti és gyakorlati utmutatásul egy két-havi gyógyszerári üzletterv gyakorlati korszerűtelével s mérleggel, tanulók és önképzésnek nyerni ohaítók számára irta **Trajanovits Ágoston**. Ára 2 frt 50 kr.

A magyar gyorsíró. Középtanulók és magántanulók számára irta **Fenyvessy Adolf**, országgyűlési gyorsíró-főnök. Második kiadás. Ára 80 kr.

Az országgyűlési gyorsíró kézikönyve. Irta **Fenyvessy Adolf**. Ára 60 kr.

Nevelés tan, vagy utmutatás a helyes gyermeknevelésre testi, értelmi és erkölcsi tekintetben. Különösen új-házások számára. Irta **Sasku Károly**. Ára 60 kr.

Természeti képek. Irta **Greguss Gyula**. Két füzet. Ára 60 kr.

Álmos. Regényes hősköltemény tíz énekben. A m. t. akadémia által 100 arannyal jutalmazott pályamű. Irta **Szász Károly**. Ára 80 kr.

Utmutatás a hasznos méhtenyésztésre, különösen földmívelők és iskolatanulók számára. Irta **Demeter János**. Ára 40 kr.

Az államvagyonról hódolatteljes elterjesztés 6 cs. és apost. kir. Felsőházhoz Lónyay Menyhért m. kir. pénzügyminiszternek. Két nagy kötet. Ára 5 frt.

Bányatan. Irta **Zsigmond Vilmos**.

Áhítatos hölgy. Elmélkedések és imák művelt hölgyek használatára. Irta **Fürdő Lajos** és **Szűcs Mihály**. Harmadik kiadás. Vászonskötésben 2 frt 40 kr. finom francia bőrkötésben 4 frt.

A notra-dame-i egyház Párisban. Regény, irta **Hugo Viktor**. Három kötet. Ára 2 frt 52 kr.

Nagy-Enyed és vidékének veszedme me 1848—49-ben. Történeti korrajz. Irta **B. Kemény Gábor**. Ára 2 frt 40 kr.
Nemzeti szulázli képesarnok. Jellemrajzok. Irta **Szigligeti**. Ára 50 kr.

TARTALOM.

Cikkek: „Hazafelé.“ (Folytatása.) *Xántus Jánostól.* — „Calobozó átadása.“ (Beszély.) (Folytatása.) *Gerstácker Frigyesztől.* — „A francia-porosz háború.“ (A felrobantott kehli vasút-híd. Vilmos porosz király.) — „Lapok a babona könyvéből.“ (Vége.) *Zivodszky Károlytól.* — „A testgyakorlatok az ó-korban.“ (Folytatása.) *Petheő Dénestől.* — „Egy hét története.“ *Vadnay Károlytól.* — „Vegeyes közlemények.“

Képek: Dájek ház belseje. (Xántus utazásához.) — Hogyan függnek a füstölt fejek a dájek fejházban? — Singbi, dájek falu. (Xántus utazásához, Saját rajza.) — A felrobantott vasúti híd a Rajnán, Kehl és Straasbourgtól. — I. Vilmos, porosz király.

Irodalom és zenészet.

— (A „*Corvina*“ jó és olcsó könyvterjesztő társulat kiadásában) ismét három db jóra való füzet jelent meg, u. m.

1. „*Jankó a festész*“, elbeszélés a nép és ifjuság számára, Schmidt Nándor után Rill képezdeli tanártól. Ára 30 kr.

2. „*Önszégély*“, élet- és jellemrajzok által fejtegetve Angol után Szabó Rikárdtól, az ifjuság számára. Ára 12 kr.

3. A „*Corvina naptára 1871-re*“, minden hitfelekezet számára, címképes borítékban, képekkel. Ára 40 kr.

Szerkesztői üzenetek.

— *Tocsvárta:* G. F.-nek. Azok a vidéki tudósítók szíves vendégek lesznek a „*Heti Postában*“. A most küldött munkát nehezen fog megjelenni.

— „*A Tisza és Iza eredete*“, ugy látszik, hogy nem a nép alkotta mese ez, hanem csak úgy mondva csinált. Nincs meg benne a nép előadási és felfogási naivsága.

— *Tarcalva:* W. G.-nek. Jóra való dolgozat; hasonlókat máskor is szívesen látunk.

— *Szegedre:* V. M.-nek. Nemsokára meg fog jelenni.

— *M.-Szigetre:* H. B.-nek. A hosszas hallgatás az oka. Most már csak októbertől lehet.

— *Halasra:* „*A les*.“ Ön azt írja, hogy csak most kezd lépdelni a Parnasszus felé. Halastól messze van a Parnasszus, — ön még nem ért addig.

— „*Az örökévalóság*.“ Magva igen esekély; reflektív ízetlenek.

— „*A négor király*“. Testvérlapunkban jön.

A „Hazánk s Külföld“ előfizetési föltételei:

Egész évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr. Minden egész éves előfizető, ha csak évnegyedenként is fizet elő, 30 kr. csomagolási díj beküldése mellett megkapja „*Bem tábornok diadala*“ című, színes nyomású nagy műlapunkat; új előfizetők azon előnyben részesülnek, hogy „*Dobozi*“ „*Zrínyi*“, „*Frangepán*“, „*Hunyady László bucsuja*“, „*Huszár-bravúr*“ és „*Guyon tábornok N.-Szombatnál*“ című nagy műlapjainkat 1—1 frt 30 kr. csomagolási díj beküldése mellett kaphatják meg. Az előfizetési pénzek és postai utalványok a „*Hazánk s Külföld*“ kiadó-hivatalának, barátok-terc 7. szám, címzendők.

A „*Hazánk s Külföld*“ kiadó-hivatala.

Uj d o n s á g o k .

* (Mért?) kérdezi most mindenki azon határozattal szemközt, hogy a természetvizsgálók az idei aradi nagygyűlést nem fogják megtartani. De e kérdésre nincs helyes válasz, mert a háborus időt sem lehet annak elfogadni. Elég az hozzá, hogy az idénről elmaradt jövő évre, s akkor veszik igénybe Arad város vendégszeretetét, az eddig okozott költségeket pedig addig is megköszönik. Azok a tagok, kik már jegyvet váltottak s pénzilletményüket beküldék, fölköretnek, hogy Sztupa György pénztárnokhoz küldjék vissza jegyeiket, s ugyanott rendelkezhetnek pénzükről.

* (Az országos dalregyesület zászlószentelési ünnepét) f. hó 19-ikén délután a plébánia-téren nem lehetett megtartani az eső miatt, hanem a redout nagy termébe vontuk, hol ünnepélyesen folyt le az egész. Az emelvény hátterét 23 kibontott dalár-zászló sokszínű selyme képezte. Mikor Jókainé asszony, a zászló anyja, Madarassy Pál

egyesületi elnök karján megjelent, zajosan éljenzék, valamint később is, midőn az ünnepi beszéd róla szólt s midőn a szöveget beveré. Először Erkel vezetése alatt a dalárdák a himnuszt éneklék; majd Ábrányi Kornél beszélt melegen a dalárügy fontosságáról, kitarására buzdítva az ügybarátokat; ezután Zimay L. „*Honfida*“ át éneklék a szerző vezetése mellett. S következett a szöveg beverése, elől a zászló-anyja, kit fiatal koszorulányok egész sora vett körül, az egyesületi elnök, Pest és Buda polgármesterei, az irodalom, színház, és zene képviselői: Jókai, kit egész lelkesüléssel éljenztek, Szigligeti és Erkel, intézetek és dalárdák, majd mindenik egy-egy jeligét mondván. Majd a zászlóanyja megkoszorúzza a zászlót s ráköték a pompás fehér szalagot ez aranyhímest fölrattal: „*tette szóljon a dal s dalra a tett*.“ Mintán a szép új lobogót átadták a zászlóartónak a „*Szózat*“-ot éneklék: éljenzve oszlottak szét.

HAZÁNK S A KÜLFÖLD.

Ismeretterjesztő, szépirodalmi és társaséleti illusztrált hetilap.

34. szám.

Pest, 1870. Augusztus 25.

VI. évfolyam.

„Haza felé!”

(Folytatás.)

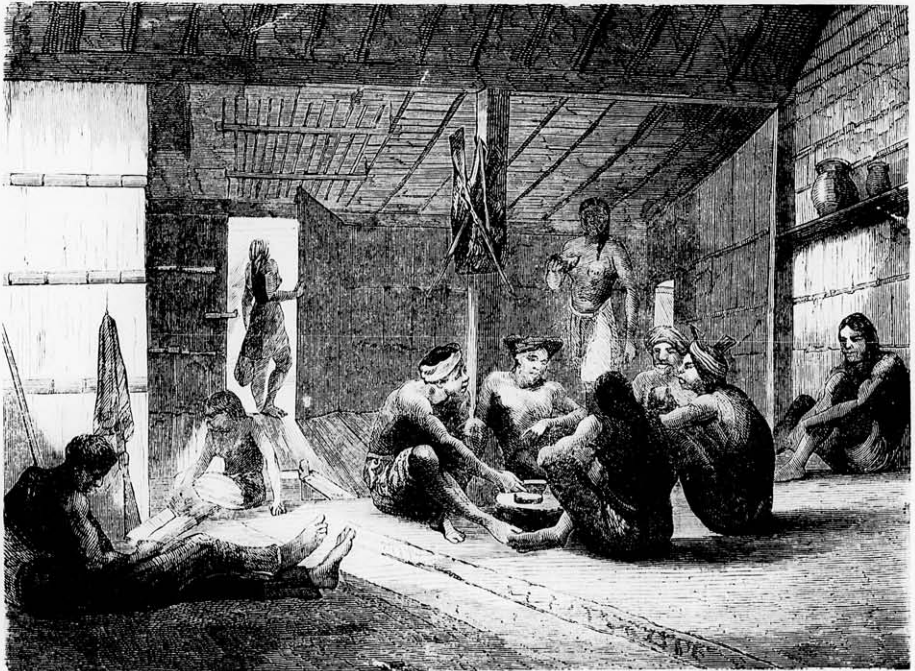
VI.

Sarawak. (Borneo), március 8. 1870.

Eddigélé több kirándulást tettem minden irányban, a Sarawak folyó különféle nagyságu mellékágain, s noha a szünetnélküli eső miatt messze nem igen mehettem, meglehetősen fogalmam van

alább 60 mértföldet kellett evezni! *Singhi* nevű dájek faluba voltam uton, hol egyik leghatalmasabb dájekfőnök lakik, s kívül Crookshank úrnál ismerkedtem meg, meghívott igen szívesen és sürgetőleg, hogy látogassam meg.

Megállapodván e helyen, hónét a három mért-

Dájek ház belseje. (Nautus utazásához.)

az országról, lakóiról, ezek életmódjáról és szokásairól úgy, mint a sziget ezen része faunájáról.

Egyik kirándulásom a folyón fölfelé történt, s két napi nehéz és felette fárasztó evezés után egy ponthoz érkeztem, mely tulajdonkép nem több mint tán 10 angol mértföld — egyenes irányban — sarawaki lakásomhoz. Hogy oda juthassak, leg-

földnyi távolságra fekvő faluhoz gyalog kellett utaznom, a főnök által oda rendelt két fiut, és egy leányt találtam, kik nagy örömmel kezert ráztak velem, minden öltönydarabomat nagy figyelemmel megvizsgálták, zsebjeimbe is belenyúltak, s aztán kijelentették, hogy mehetünk.

A dájekek mindenütt, hol szárazon kell járniok,

bürrüt vernek, épen mint nálunk Magyarországon is sok helyütt, hol a vidék áradásoknak van kitéve. Ily bürrütnek neve *batang*, s ezentel e néven fogjuk említeni. Kiszállópontunktól mintegy fél mértföld távolságig a tér mocsáros volt, s részben rizsföldekkel lborítva, melynek kalászaí épen sárgulni kezdtek. E posványban minden 2—3 öl távolságra egy erős ágas volt verve, s ezen színirányban egy vagy két bambuszszál feketeve. Néhol az ágas egyik szarvához más bambuszszál volt kötve karfaúl, de csak néhol, hol épen a batang mélyebb színviz- vagy patakon kelt át. Részletesben leírtam a batangot az olvasó kedvéért, előttem azonban nem volt újság, láttam már eleget Malaccában s itten is, mielőtt ezen utamra keltem, s meglehetősen begyakoroltam magamat használatába. A dájekek semmi lábbele sem használnak s meztláb a hüvelykujj segítségével még tetemes teherrel és nagy könnyűséggel és gyorsan haladnak a batangon. Európai azonban csizmában rendkívül neveltséges látvány a batangon, a mint félve és tántorogva lépdél, el kezd inogni, egyik lábát felomeli egyszervégett, s a másik oldalra egész hosszával belezuhan a mocsárba. Az ember mindazáltal — mint csaknem mindent a világon — a batangon járást is megtanulhatja, csakhogy a csizma helyett szőr vagy flanell kapeát kell fell uzni s egy hosszú botot használni egyszervégett, — épen mint a költőáncosok — s ha az ember csőféiben van is, ezen bot foldbe dugása fentartja az embert. Én soha sem estem még le a batangról, pedig sokat jártam rajta, sőt nem egyszer löttem is róla, balkezemmel botomra támaszkodva, s jelenleg lassacsákn bár, de mértföldeket eljárók batangon tökéletes biztonságban, bárhogy inogok alattam, s lábaimra soha sem tekintve, de mindig előre.

Visszatérve elbeszélésünkhöz: a batang-utkeresztül vezetett bennünket a mocsáron s aztán egy hegyoldalra vitt, s egészben tán másfél órai gyalogolás után megérkeztünk Singhibe, hol a főnök igen szivesen fogadott, körülvezetett és mindent megmutatott.

Noha a dájekek falvaikat rendszeren a folyók partjára építik, hogy ladikjaik kéznél legyenek, kivételesen hegyoldalon is laknak és némi távolságra a folyótól, mint például ezen dájektörzs, mikor magukat némi biztonságban érzik. A dájekek falvai mind egy kaptára építvék az egész országban, s tulajdonképen egyetlen egy házról állanak, melyben gyakran 80 és több család lakik s hossza 700—750 láb. Minden családnak van egy szobája, melynek ajtaja egy széles fedett tor-

nácra nyílik, s ily tornác szolgál utcaként. Az egész épület lábakon nyugszik, s a ház pallózata 8—12 láb magasságra van a föld fölött, hová létrákon juthatni fel, melyek éjjel mindég felhuzatnak s a tornácra helyzetetnek el. Ily ház aztán némi biztosságot ad szükség idején védelemre, másrészt a nedves éghajlatban is mindig száraz, s a kígyók, skorpiók, s más efféle állatok nem igen juthatnak a szobákba.

A ház tetete egy van építve, hogy minden szoba lakosai a fedéltől mintegy négy négyszög lábnyit fölemelhetnek és feltámaszthatnak ablaként, mikor világosságot akarnak, vagy egyébként szellőztetni lakásukat. S az egész tető egyáltalán négyszögű darabokból van fonva, s egy vagy két helyütt kötve össze minden darab, hogy tűzveszély alkalmával szét lehessen vágni a kötést gyorsan, s a tüztől minden tápanyagot elvonni. A főnök biztositott, hogy tűzveszély esetén, ha a falu otthon van, az egész 600 láb hosszú és 25 láb széles ház fedelét 6—8 perc alatt nemcsak leszedni, de biztosságra helyezni is képes!

Az egész falu minden foglalkozását a széles tornácra végzi el, mintha egyetlen egy család volna, a férfiak fegyvereiket készítik s tisztítják, a nők főznek, rizst szelelnek stb. s a fiatalság játszik. A szobában csakis a házastársak és apró gyermekek hálnak, a nőtelen fiatalság a tornácra hál, s a lányok a padláson, hova létrán másznak fel, egy csapó ajtón bujnak be, s aztán a létrát felhúzzák maguk után s a csapó ajtót bezárják.

A szobában egyáltalán semmi butorzat sincs, a nádszőnyegen vagy gyékényen ülnek, esznek s alusznak, s vánkos helyett egy három hüvelyk hosszú fadóöt használnak. Étkelési szerek szintén nincsenek. Mikor a rizs egy fazékban feltálatatik, a család körülül, s mindenki markával annyit vesz ki a fazékból, s mennyire étvágya van, az adagot egy zöld pálmalevére rakja s onnét eszi fel ujjáival. Étkelés közben nem isznak semmit, de utána az első teendő mindig, kezeiket és arcaikat megmosni, aztán mindenki a felfüggesztett bambuszból egyet iszik. Háromszor esznek naponkint, s pedig napkeltekor, délben, és napnyugtakor, s minden körülmény közt legalább egyszer naponkint megfürdenek, rendszeren az esti evés előtt. Beleállnak övig a vízbe, s egy levélkúpával fejekre néhányszor vizet öntenek, s magukat tenyereik kel jól megdörzsölik.

A szobában van a család mindene; kosarak, rosták, kardok, kopják, paizsok, dobok, a réz vagy ezüst ékszerek, s egyáltalán minden apróság, minek a család előtt beese van. A kard soha sincs hüve-

lyében a szobában, de mindig meztelen van felakasztva, úgy a kések is. A főnök szobájában azontul van egy nagy bronzdob, melylyel a falu összehívatik tanácskozásra, vagy védelemre, a mint a körülmény magával hozza.

Délután a főnök kirendelte a fiatalságot, s a *fejház* körüli téren játékokat mutatták be. Körbe álltak valamennyien, s egy katángnádból font lapdát lábaikkal a levegőbe rugtak oly ügyesen, hogy néha 15—20 percig a lapda nem esett földre, de esés közben ismét és ismét levegőbe rugatott. Egészen hasonló ezen játék a nálunk divatozó nagylapda- (vagy ballon) játékhoz, csak hogy kéz helyett a dájek fiatalság lábával hajtja fel, s a lapda bőr és hólyag helyett nádból van fonva. Mondhatom, igen mulattatott a játék, különösen bámultam ügyességüket, a mint néha a lapda Agave (alóé) közű esett, mily ovatosan de gyorsan kivették ismét a tövises levelek közül, fejjel és jobbkézzel előre bebujja érte.

Este felé egy, az alligátorok ellen elreztelt helyen megfürödtem a patakban, s a mint lepedőbe burkolva, a gyaloguton szállásomra mentem, egy fordulónál két leány jött velem szemközt korszóval fejkön s honuk alatt. A mint megpillantottak, a korszókat eldobták, s oly sikoltgatás közt, mintha csak valaki nyársra huzta volna őket, futottak visszafelé. Nagyon csodálkoztam, mert mindjárt megérkeztemkor bőségesen osztottam ki a női lakosság közt holmi csehüvegékszereket, melyeket a Yokohamában rendezett osztrák iparműkiállításból szereztem e célra, s azóta rendkívül népszerű lettem az egész lakosság közt, sőt a leánykák annyira megszelidültek, hogy bajszomra és szakállamra is részletesen megvizsgálták. Haza érkezemre, mindjárt tudakozódtam s úgy értesültem, hogy a leánykák rögtön megjelenésemet a sürtiben nem várva, s a meglepetés közt el is felejtve engemet, azt képzelték, hogy az „Antu“^{*} jelent meg, s el akarja őket vinni. A leánykák maguk is jóízűen vettek, hogy rám nem ismeretek, s részint kérlelésül, részint az eltört korszók kárpótlása fejében, egy-egy csehgyémánt-gyűrűvel ajándékoztam meg őket.

Este, a mint ebédemet az egész falu jelenlétében, — és figyelmes észrevételei mellett minden mozdulatomra — elköltöttem, a főnök a fiatalságot előszólitotta és táncoltak. A zene három dobból és három óriási bronz tányérból állott, melyet úgy vertek és ütöttek, hogy fülem csaknem meghasadt. A táncban a nők nem szoktak

soha részt venni, mert a tánc harcias műtétnek nevezetik, s fogalmaik szerint csak harcos férfit illet meg. Egyébiránt a tánc inkább hasonlított valami grotesque némajátékhoz, mint a mi fogalmaink szerinti tánchoz. Az egész mulatságot egy ugynevezett fegyvertánc zárta be, melyet két csinosan megtermett fiatal dájek harcos mutatott be, egyike paizzsal és kopjával, a másik meztelen paranggal (kard) és paizzsal, s minden legkisebb ruházat nélkül. Egyike ellenséget ábrázolt, s feladat volt táncolva úgy manővrozni, hogy egyik a másikának fejét el ne vihesse — felfüstölni. Az egész „egyetlen“ volt a maga nemében, az ügyesség bámulásra ragadott, melyet ezen két fiatal harcos kifejtett, mozdulataik oly szépek voltak, hogy akármily görög szobrász halhatatlan nevet szerzett volna magának, ily alakok és mozdulataik márványba vésésével. Kivánságomra ezen tánc ismételtetett, de a gladiátorok oly fáradtak voltak már, mint a vadászebek egy jó napi hajtás után; s a második tánc korántsem sikerült oly jól, mint az első.

Tizenegy óra már elmúlt, mikor a főnök nyughelyemre felkísért, mely a törzs „fejházában“ volt. Szolgám a gyékény padlózatot ágyamat megvetette, s fölöttem a levegőben vagy 200 füstölt fej fűgött, a szellő által ide s tova lóbálva, s ösztöndéleik sajátos egyhangú neszt okozva. A mécs egész éjjel égett, s a gömbölyű rotundát kísérteties világgal borította be. A fejek közül sok rikító színekkel volt kifestve. Nem tudtam sokáig elaludni, s hol egyik hol másik fejet kontempláltam; vajjon kié lehetett, minő reményei voltak az életben, s hányan siratták meg, s tudják-e rokonai, mily helyen díszesít jelenleg? — az is eszembe jutott: ha kedves anyám ezen díszes társaságban láthatna, vajjon jóízűen aludna-e, s mit gondolna?

Reggel kimentünk a hegyoldalon vadászni, s csaknem az egész falu kikísért. A tegnapi egy megrémült leánykák (Leinma és Kéjta) most mindenütt nyomomban voltak, s ha egy-egy madarat — különösen szárnyon — lelöttem, tapsoltak, s vetélkedve apportírozták ki a bozótból. Ily vizslákkal ugyhiszem még nem sokan vadásztak Magyarországon!

Este felé ismét vadásztunk, s éjjel az apáiy beálltával visszautaztam Sarawakba.

Ugy értesülvén, hogy a rajah a *Matang* nevű hegyen kávéültetvényt szándékszik alapítani s e célból pár száz hold őserdőt már ki is irtatott, részint hogy az ország hegyi állatletét kikémel-

*) Kisérlet, szellem, vándorlélek.

jem, részint reménylve, hogy egy végnélküli öserdő közepén eszközölt irtás, az ottan összehalmazott s az enyészet különféle fokozatán lévő tuskók, ágak, galyak, levelek, kéreg, gomba moha stb. táplálékával mintegy összpontosítva a rovarokat, gazdag aratást fog nyújtani; elhatároztam, hogy megkísértem legalább pár hétre a helyiséget, s tüstént embereket indítottam el, hogy az irtásban egy viskót üssenek fel számomra.

Matang hegy, egyenes irányban mintegy 8 a mértföld távolságra van, s valóban lakásomból, Sarawakban szabad szemmel is jól láthattam az irtást. Azonban ut nem lévén, 28 mértföldet le kellett evezni a tengerig, aztán vagy 8 mértföld tengeri utat tenni, ismét bekanyarolni egy parallel folyóba, s azon és külön féle mellékágain fölevezni Matang hegy lábáig, honnét két órai gyaloglás után lehetett feljutni az 1500 láb magasságban lévő irtásba.

Nem tudván, mi mindent fogok találni, csaknem minden gyűjtési szeremet magammal vittem, úgy főző és étkező eszközöket, ágyneműt stb. Magam kis ladikomban indultam el a könnyebb szerekkel, s nagy ladikom előre indult a nehezebb készletekkel, és 20 napi élelmiszerral egész személyzetem számára. Az evezőkkel együtt összesen 14 emberem volt; egyet kivéve, valamennyi itteni születésű, s vala mennyien biztosítottak, hogy az utat jól tudják Matangig. A dagálylyal indultam reggel nyolc órakor, s mindenki biztosítván, hogy este 9--10 óra körül bizonyosan Matangon lesznek, magammal egyebet nem vittem, mint egy darabka kenyeret, egy sült csirke-t s egy palack vizes bort.

Elindulva, a tengerig elérkeztünk minden baj nélkül, sőt azon is megtettük vitorla alatt utunkat s délután négy óra körül bekanyarodtunk a Sautubong folyóba, melyen Matangig kellett eveznünk. A Sautubong itten feneketlen mocsárok közt folyik, s száz és száz ága van, szigetekkel össze-vissza bonyolítva, s a növényzet mindenütt egyformán mangrovéből áll, s egyáltalán semmi néven nevezendő pont, mely megkülönböztetésül szolgálhatna.

Napnyugtakor a vezérevező kijelentette, hogy rossz uton járunk, vissza kell fordulni. Két órai evezés után az eső szakadn' kezdett, rémséges dörögés és villámlás közt sötét; is volt, s így nem maradt egyéb hátra, mint a ladikot egy mangrove fához kötni, hol bevártuk a reggelt, ázva egész a csontig s a szunyogok mardosásai által csaknem megbolondulva.

Nem akarom az olvasót hosszas részletekkel untatni, s csak azt jegyzem meg, hogy két nap és két éjjel járkáltunk ide s tova ezen mocsárookban, sehogy sem tudván kitalálni belőlük a folyóba, s mennél tovább eveztünk, embereim annál inkább

elvesztették az orientációt. Éltem az első este már elfogyott, úgy a víz és bor is, s ha véletlenül második nap éjjel egy halászszaal össze nem jövünk, valóban nehéz megmondani, mi történt volna. Ezen halász 4 dollár fizetés mellett elkalauzolta ladikomat Matangig, hová 3-ik nap délutánján érkeztünk meg éhen, szomjan s egészen kimerülve, s úgy össze marva a szunyogok által, hogy emberformánk alig volt. Szerencsére itten kaptunk egy kínai kertészről néhány ananászt és pizángot, s egy kissé fölfrissülve elindultunk föl az irtáshoz. Ez volt még csak az egész koronája. Az ut ugyanis torony iránt vététt, vágányokon és mélyedéseken keresztül, minden tekintet nélkül a józan észre. Több helyütt oly meredek oldalon kellett fölmenni, hogy az ember arera bukott, s nem egyszer álltam meg fújva, hogy a verejték csurgott rólam, s gondolkodtam, ha vissza menjek e inkább, mint tovább

Hogyan függnek a füstölt fejek a dájek fejházban ?

— föl az egekbe. Azonban végre este felé fölérkeztünk, hol — csak e nap reggelén megérkezett — szakácsomat házamban már elhelyezve találtam, s minden podgyászomat.

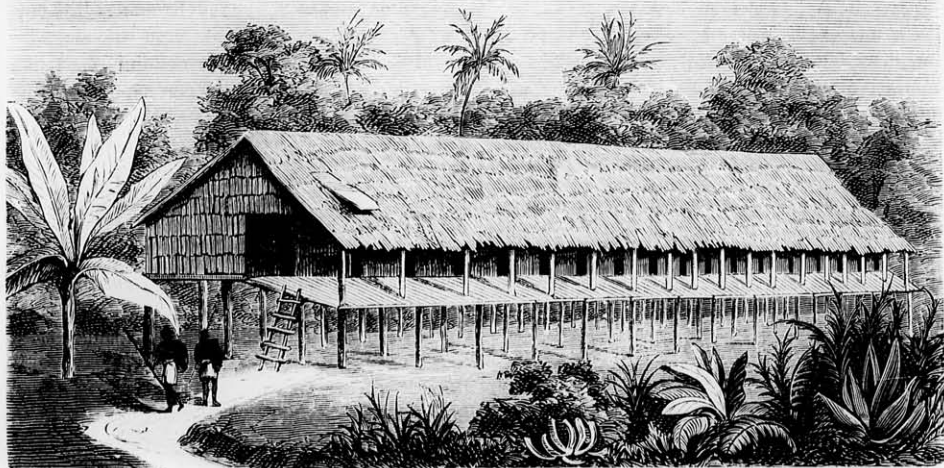
Az olvasó — a nélkül hogy értesítsük — úgy hiszem elképzelem, miként ez este jó étvágunk volt, s jól aludtunk. Valóban nem is volt másként a dolog.

Másnap reggel korán szemügyre vettem a helyiséget. Házam az irtás szélén egy kissé emeltebb helyre volt építve, s vagy 15 lépésre a ház oldala mellett egy robogó patak szökdekl, mely

mindenütt peremezve volt virágos és gyenge levelű bokrokkal. Mögöttem egy hegyesűcs nyult föl vagy 1500, vagy több láb magasságra fölöttem, s tetejéig borítva volt gazdag erdővel. Elöttem s jobbra-balra az irtás terült el, úgy össze-vissza döntött óriási fákból, hogy díjkitűzés mellett sem lehetne festőbb chaost teremteni, s a szemlélőnek meglehetős fogalmat adott az utósó ítéletről.

Az „in nucleo“ ültetvényen vagy 50 munkás volt, s ezeket rögtön rávettem meghatározott díj mellett: rovarokat, hullóket, csigákat stb. gyűjteni s egy Sarawakban fölfogadott vadászt tüstént kiindítottam összelőni mindent, a mi útjába jő. Ezen malájit úgy akartam fölfogadni, hogy én

Az ültetvény munkásai sokkal jobb szándokkal és sikerrel működtek. Eleinte hoztak pillangókat nádnyársra fölhuzva s rovarokat is ilyféle módon. En mindig megmondtam szépen, hogy a példány nagyon szép, de abból nem kell több, s lassanként elláttam őket üvegekkel, *mindenért* megfizettem őket, s néhány nap múlva gyönyörű példányokat hoztak s jó karban. Mihelyt elmentek, én természetesen eldobtam oly nyársra huzott lábatlan és bajszatlan rovarokat, de őket azon hitben hagytam, hogy valami igen szépet és nagybecsűt hoztak, jó kedvvel folytatták a gyűjtést, s csak én nyertem általa. Míg ha visszadobtam volna a hozott rossz példányokat, mérgeledtem

Singhi, dájek falu. (Xántus utazásához. Saját rajza)

adok neki puskát és lőszerket s darab számra fizetem. Ily szerződés mellett igen könnyen megkereshetett volna egyre-másra 1 dollárt naponként, ő azonban nem egyezett bele ajánlatomba, s inkább csak 7 dollárt akart havonként s tölem lőszerket. Akkor nem voltam képes fölfogni ostobaságát, de Matangon nemsokára fölfogtam. Tizen-négy napi ottlétünk alatt ugyanis 2 majmot, egy lemurt s két madarat lőtt, összesen 5 darabot, noha reggeltől estig az erdőben esatangolt. Szídtan naponként, apelláltam becsületzetére, vadászati hírnevére stb., de mindez mitsem használt, s így elbocsátottam szolgálatomból egészen, mi-helyt visszaérkeztem Sarawakba.

volna, vagy nem fizettem volna értük, elkedvetle nedtek volna, s csakis én vesztettem volna általa, ha többet nem hoztak volna; mert tropikus országban, hol pizang terem, az emberek igen függetlenek, s akár dolgoznak akár nem — valahogy csak megélnék.

A sikeres gyűjtés fütitka, hogy az ember *minden* fogadjon el, bármily mennyiségben, és fizessen érte. A rozsát — ha úgy tetszik — eldobhatjuk, ugy a fölöslegest is, s figyelmeztethetjük az illetőt, hogy ily , vagy olyféle nem kell több, noha ez sem tanácsos, mert ők nem lévön természetbuvárok, néha aztán ott hagynak becses példányokat, melyek külső látra hasonlítanak ugyan a

proscribált fajokhoz, de azért egészen másfajbeliek, sőt néha másneműek is.

Egyáltalán matangi időzésem nagyon sikerült, mert a 14 nap alatt körülbelül 14 ezer rovart szereztem össze, közbe sok igen ritka, sőt nagymennyiségű új és ismeretlen alakokat, melyek a muzeumból egészben hiányoztak. Ezentul madarakat, hüllőket, emlősöket, csigákat, stb. szintén szép számmal gyűjtöttem.

A kávéültetvény igen rossz karban van, s roszul is

kezelve. Senki sincs az ültetvényen, ki hozzáértene s a kitüzött cél — hogy ezen ültetvény célja töképezéseket ide fog esalni — nehezen fog sikerülni. Először az ültetvényből nem sok lesz, de ha lenne is, vajjon mely töképezés lesz oly bolond, hogy úgy utazzon Matangra mint én; utak és hidak, személy- és vagyonbátorság kell, hogy az országból valami legyen. E nélkül töképezés nehezen fogja szerencséjét itten megkísérteni.

Xántus János.

Calobozo átadása.

— Beszély. —

— *Gerstaecker Erigystől.* —

(Folytatása.)

Az erdő már nem messze volt, s ott a nagyobb csapat öt elfoghatja, de azért volt még egy jókora darab síkság előtte, s az üldözöttektől már nem messze volt. Az, ki a jobboldalon nyargalt, hallotta a merész üldözőt s félénken fordítá vissza fejét, mert félt a revolvertől; azután pedig életfentartási ösztönből lovát oldalt irányzá, s úgy vágatott az erdő felé, mi által legalább azt nyerte, hogy a „kék“ hamarjában nem tudta, melyiket kövesse.

Egyszerre megbotlott az egyik lova az uton, és az üldöző a másikra nem ügyelve többé, e felé tartott s biztosnak tartá zsákmányát. A megbotlott állat ezalatt ismét lábra állt s a lovas mindent elkövetett, hogy minél gyorsabban indítsa el.

— Megállj! — kiálta utána a requistadorok tiszte, — megállj, vagy lelőlek, mint valami zsákot a lóról.

A megfélemltet katona, kinek élete kedvezőbb volt, mint katonai becsülete, igen jól látta, hogy már nem menekülhet; meg akará állítani lovát, de most az nem akart. Maga mellett a másikkal s sebes vágatva már nem lehetett megállítani, mert a mint ez az ily állatoknál gyakran előfordul, hogy még a legszelidebbek is egészen utolsó erejüköt is oda irányozzák, ha pályafutás felébe keverednek, hogy a másik őket el ne hagyja; ily eset fordult elő itt is. A zablát fogai közé szorítva, mintegy szökni akart lovasával.

A tiszt egy pillanat alatt átlátta, hogy ennek nem a katona az oka, és hogy szivesen engedelmeskednék, de neki nem lehetett az időt pazarolni, az erdőszél közel volt, és nem sokáig gondolkodva, a lónak — a melynek szorosan háta mögött vágatott — keresztosontjába egy golyót rőpített, hogy ez, mintha villám érte volna, összerogyott,

lovasát messze elröpítve, és aztán hiába iparkodván ismét lábra állani.

A tiszt egy perc alatt a leesett mellett termett, ott lovát megfékezve, nyugodt hangon szólítá meg:

— Campanero, sorsodnak vesd alá magad és ne kísérsd meg tőlem elmenekülni, mert nem használna neked. Bizony szépen hagytak cserben társaid, s hiszem jobb bánásmódra leend kilátásod, s jobb ügyért harcолhatz nálunk, mint oda át a sárgáknál. Jöjj vissza a poszadához, semmi bajod nem fog történni, mert hozzád hasonlókkal nem viselünk háborút.

— S a nyeret? — válaszolá az ember, ki szökésre nem is gondolhatott, mert az esés nagy fájdalmat okozott neki.

— Vedd le a nyeret és féket, és lödd keresztül a szegény állatot, úgy sem kell neked egyelőre töltött fegyver, aztán felülhetsz az egyik öszvérre Siess, nem érünk rá.

Négy kék katona is odaérkezett ezalatt, az ötödik a két öszvért s a tehenet hajtá vissza a házhoz, mert jól látta, hogy felhagytak az üldözéssel. A „sárga“ is szerette volna a parancsot teljesíteni, de fegyvere nem sült el, míg csak egy kék le nem ugrott lováról s megadta a szegény lónak a kegyelemdőfést, nehogy még élve falasson fel a már is előjövő döggkeselyűktől. Ezután visszatéle indult e kis lóhátoni diszmenet, lassabban, mint jött, mert a fogoly nem igen tudott menni; a tiszt őt maga mellett járatván s egyet emberei közül hátrahagyván, hogy tudósíthassa őket, ha valami gyanus történe az erdő felől; kikérdező a calobozábani történetekről s az ott lévő csapatok számáról. S a fogoly tőle kitelhetőleg mindenről elég kimerítő feleletet adott.

Falcon, reconquistadorok: ő hallotta ugyan e neveket, de nem volt fogalma arról, hogy miért

harcolnak ezek egymással s miféleért, és így nem is igen tudá, hogy melyik párthoz legyen hü. Zsoldot soha sem kapott, sokszor még enni sem, hazulról erőszakkal hurcoltatott a katonasághoz; mért nem árulná el tehát az elnök seregét, a melyhez ugyanis csak kényszerítve tartozott.

Calobozóban körülbelül négyszáz amarillo tanyázott, de rozslu ruháza s még rozsbabbul fegyverezve, a legtöbbnek még csak lőfegyvere sem volt s csak lándzsákkal és hosszú késekkel voltak ellátva, a melyekkel azonban néha jobban tudának bánni, mint lőfegyverekkel. Monca vezér parancsnokolt ott, de a katonák nem igen kedvelték. Nagy sereget vettetett ki s sok pénzt szedtetett be, de zsoldot katonáinak soha sem adott, s hire járt, hogy a pénz saját zsebébe vándorol. Calobozo egészen nyitva volt, csak a plazza volt tulajdonképen csapatokkal megrakva. Calobozo lakói, majdnem kivétel nélkül, a forradalmi párthoz tartoztak, s kivált a nők kivétel nélkül a kékek mellett s a sárgák ellen voltak, sőt Monca vezér kénytelen volt már néhányat be is záratni, mivel nyíltan merték kimondani véleményüket.

A tiszt nyugodtan s mosolyogva hallgatá őt, de alig szakítá félbe s csak itt-ott vetett közbe egy-egy kérdést, a mi leginkább a város rendőri állapotát illeté, és hogy mint bánnak el az idegenekkel. E tekintetben a suhanc csak keveset tudott, csak azt tudta, hogy idegenek, mihelyt megérkeznek, azonnal a helytartósághoz vezetettek, hogy ott magukat igazolják. Állítása szerint: nappal mindig nagyobb számú katonaság áll őrt a város körül, hogy az érkező idegeneket azonnal maguk igazolasára vezessék; éjjel azonban csak a plazza és a közelebbi utcák voltak őrizet alatt, miután mindig csak a kékek támadásától féltek s már több ízben lármáztattak föl hasztalanul.

Eközben ismét visszaérkeztek a poszadához, a hol a fiatal tiszt egész lálálkodási ostromot volt kénytelen végighallgatni. A fiatal nő ugyanis eléje rohant, majdnem leráncigálta lováról s összevissza csókolgatá, a mit az mosolyogva nyugodtan tűrt, míg végre ő is megsokalta, mert emberei elkezdtek nevetni, s a nő férje ott állott és borzasztó ostoba képet vágott hozzá.

— Hát mit csináltam én, sennorita? — kiálta föl, — azt, hogy azon gazembertől a lopottat elvevém? Hiszen csak kötelességemet teljesítettem, s az ön iránti régi barátságért ezt igen szívesen tettem. Sokáig voltak itt a sárgák?

— Majd két órahosszat; istenem! a borzasztó idő, melyet átéltem, . . . s szegény tchenem.

— No, ezen kis fáradság aligha fog neki ártani,

— nevetett a fiatal ember, — de a bort csúful rázták össze. Sennorita, nem adna nekiünk egy pohárral belőle, mielőtt elromlana? mert sokáig úgy sem fog elállni.

— Csak igyatok, a mennyit akartok, — mondá vidáman a fiatal nő, — ha mindjárt az egészset is megíszszátok, szívesen adom. Ugyis elveszettnek gondoltuk már.

A tiszt jelt adott embereinek, kik erre nem soká tévóváltak a hordót kinyitni, a mivel nem igen voltak ügyetlenebbek a sárgáknál. A teltet a házba gördítették, a hol is a vendéglős azonnal az egyik öszvérrre rakta s azt az erdőbe hajtá. Ott alkalmasint valami elrejtett helyet fog keresni, hogy újra eldugja, és a helyet még felesége sem tudja meg.

A fiatal tiszt ezalatt sajtóságos módon foglalatokodott, minthogy a fogoly sárga szalagját levette, saját kék kokárdáját zsebébe tévén, saját kalapjára az amarillok jelvényét köté föl; egy cobiját csatolt le azután nyergéről s magára vetvén azt, a szoba közepén állt, midőn donna Juana, kinek kívül volt ezalatt valami dolga, újra a szobába lépett s ijedtében hangosan elsikoltá magát.

— Ave Maria Purisima! — kiálta megrettenve, — don Felipe, be megijesztett. Azt gondoltam, hogy a sárgák tértek vissza. Ön szépen néz ki, mint amarillo s majd meg sem ismertem.

— Annál jobb, — nevetett a fiatal férfi — úgy reménylem, hogy Calobozóban tehetek egy sétát a nélkül, hogy azonnal gyanut gerjesztenék.

— Par Dios! Csak nem gondol talán arra, hogy ezen rablófészekbe menend? Isten mentsen! — kiálta a fiatal nő, — mert ha mint kémet elfognák, azon öreg gazember, a sárga Monca, oly bizonyosan fölakasztatná önt, mint fölakasztatta a szegény Mateot, a ki pedig csak azért lopózott a városba, hogy öreg anyját meglátogathassa.

— De csak ha elfognak.

— De mért akarja életét kockáztatni, — szóla a fiatal nő, — úgy sem tarthatja már soká, s elfoglaljátok a várost, kikergöttek e sárga rablócsapatot fészkeből, és akkor ti lesztek a hely urai.

— Nagyon szép mindez, sennora, de még tovább is tarthat, mint mi gondoljuk, és ha megtudja, hogy menyasszonyomat már nyole hónap óta nem láttam, s hogy nagyon szeretnék már neki egyszer „jó napot“ kívánni, ócsárolni fog engem ön?

— Menyasszonya? — kiáltott a nő csodálkozva, — önnek menyasszonya van Calobozóban?

— Persze hogy van, és hogy magam nem érzem egészen nyugodtnak őt azon rablófészekben tudva, azt gondolhatja. Apropos! ismeri ön a tisztet, a ki e csapatot vezérel?

— Az a gazember] a fiatal Colina volt, — mondá a nő, — a ki rokonának, a négernek, becsületére válik, a gazember! Eladja nekem saját tehemet s azután ismét ellopja.

— Nem üdvözölteti őt általam?

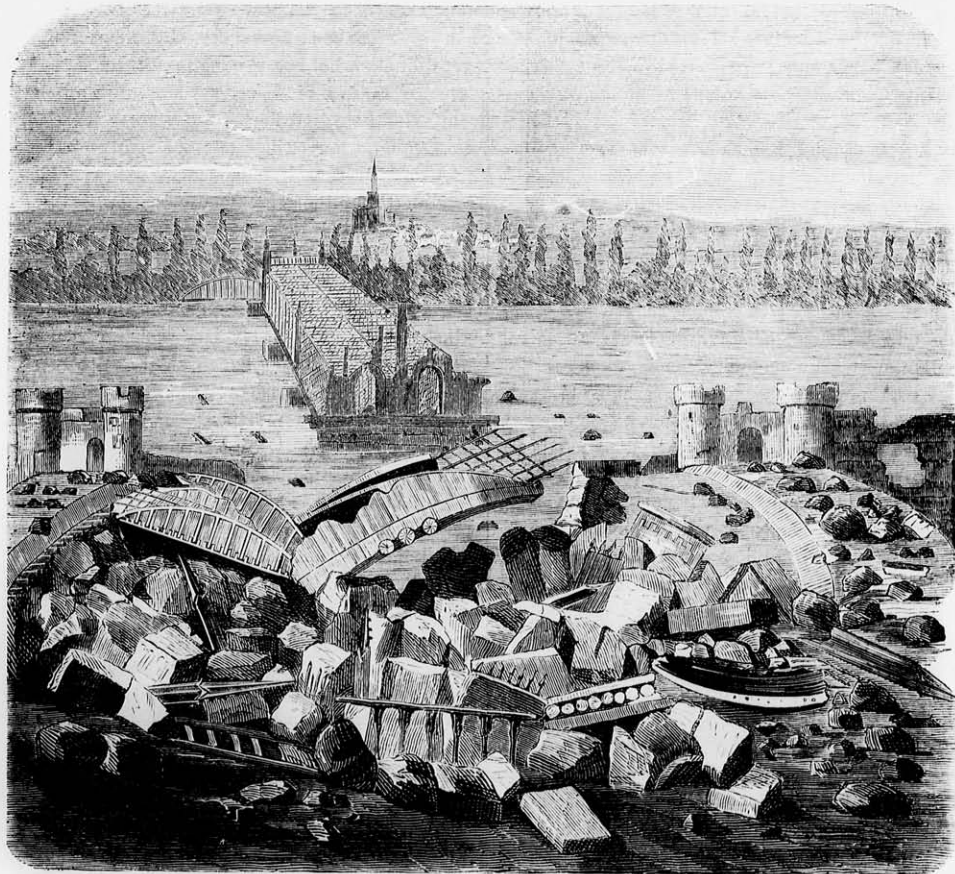
— Az istenért, ne gunyolódjék! — szólt a nő, várítsa el az ur, nehogy ön ott vele találkozzék, emlékezzék a szegény Mateora!

— Hm! — nevetett gunyosan a fiatal férfi, — a

— Jaj, don Felipe, ha önt is fölakasztják, panaszkodt a fiatal nő, — egész életemben soha sem leszek vidám.

A fiatal férfi a nő derekát átölelé s nevetve megcsókolá a calabozói menyasszony dacára, a mit az nem akadályozott, aztán pedig könnyelműen szóla:

— Ezer köszönet, kedvesem, a szép szóért, de elég a játékból. Benito, te elkisérsz a város köze-

A fölrobbantott vasúti híd a Rajnán, Kehl és Strassbourg közt.

sárga színes urak merészségét volt ma szerencsém látni.

— De nem mindnyájan ily gyávák, don Felipe, — figyelmezteté a nő.

— Azért is! Alvaredotól kémlelésre vagyok kiküldve s reám van bízva, hogy meddig menjek. De hogy menyasszonykám meg ne látogassam, senki meg nem tilthatja, s a mellett ott egyszerűsmind biztos forrásból tudom meg, hogy miként állnak az ügyek a városban.

lébe, hogy lovamat azután visszavezethesd, mert gyalog nem szeretném e hosszú utat megtenni, s ha a szerencse kedvez, úgy holnapután ismét itt leszek kávéra.

— S ha nem jön el?

— Akkor, — szóla a katona, — akkor talán még kávé sem kell ... s most előre! ... Az egyenes utat persze nem szabad használnunk, mert sennor Colma alkalmasint igen szép lármát csapott odabenn; de annál kényelmesebben jutha

tunk be a másik oldalon. Hogy állunk a Huáricoval? Sok víz van benne?

— Az öreg, ki tegnap este gyalog jött rajta keresztül, azt mondá, hogy a víz alig ért térdig.

— Bueno! minden a legjobban van, s most előre, a munkára!

dorok seregéből, utasítást adott embereinek, hogy távolléte alatt ne e helyen maradjanak, de mégis közel, s azalatt mindenre ügyeljenek, a mi történni fog; a fogoly, a ki magát elhatározta a kékek közé állani, felügyeletükre bízott, s egy félórával később vidám lélekkel léptetett mindenestire

I. Vilmos, porosz király.

Mig a vendéglősné a keveset, a mit az élelmiszerek közül a sárgák előtt elrejtetett, az asztalra rakta, a miből takaros kis ebéd került ki, azalatt Felipe Morro, a fiatal tiszt, a reconquista-

veszélyes kalandja felé, mintha csak sétalovaglást akarna tenni a Llanosban, s nem az ellenséget saját fészkeben fölkeresni.

(Folyt. következik.)

A francia-porosz háborúból.

(A felrobantott kehl vasút-híd. Vilmos porosz király.)

Midőn 1861. april 6-kán Perdonnet, a kehl-strassburgi összekötő vasút mérnök és igazgatója, a rajnai vasút-híd megnyitása ünnepélyen tartott beszédében kiemelte, miként már elmúltak azon idők, hogy két művelt nemzet „A Rajnához!” csatakiáltással kapjon fegyverre: akkor ugyan senkisen gondolta, hogy már kilenc év mulva elérkezik azon idő, midőn ezen gyönyörű híd légberöpítették, mert a két „művelt nemzet” épen a Rajna miatt elegyedett háborúba.

Olvasóink most bizonyára gyakran forgatják a harc tórképét, így hát tudni fogják, miként Kehl városka a Rajna innenső partján, bajor területen, Strassburg pedig a Rajna túlpartján, Franciaországban, a hajdani Elzászban fekszik. E két ország partjai között emelkedik azon pompás-mivű vasút-híd, melynek Kehl felé eső részét a poroszok ez év július 22-kén, 8 óraker reggel légberöpítették. Az explosió oly iszonyatos volt, miként a hídoszlop egyes darabjai mint pelyhszálak röppentek át a tulsó francia partra. Se rombolási mű volt a kitört háboru első ténye. A szomorú romokat, háttérben a rajnai hid strassburgi részével, mellékelt képünk mutatja, az arckép pedig a hadviselő felek egyikét, Vilmos porosz királyt.

I. Vilmos Frigyes Lajos király jelenleg 73. éves. Született 1797. március 22-ikén. Bátyjával, IV. Frigyes Vilmostal együtt a legszorgosabb nevelésben részesülvén, igen korán lépett katonai szolgálatba s részt vett az 1813—1814-dikei hadjáratokban, melyekben nagy személyes bátorsága által tünt ki. Bátyjának trónralépte óta „Poroszország hercege” címet viselt s élénk részt vett a politikai ügyekben, kiváló előszeretettel azonban a katonai pálya iránt tanusított. Előbb Pomeránia kormányzója s a gyalogság főparancsnoka volt, 1849-ben pedig fővezér lett a déli Németországra küldött hadaknak, melyeknek feladata volt a forradalom elfojtása. Ugyanazon évben a rajnai tar-

tományok és Westfália kormányzójává nevezetvén ki, 1854-ben pedig Mainz várának parancsnokává lett.

1857. októberében megbetegedett bátyja három hónapi időtartamra regenssé nevezte ki, egy év mulva pedig az alkotmány értelmében valóságos regens lett. IV. Frigyes Vilmos halála után 1861. január 2-kán lépett a trónra s ugyanazon év okt. 18-kán koronáztatta meg magát. Ezzel megkezdődött Poroszország új korszaka, melyet a szabadelvű ó-konzervatív Hohenzollern-Auerswald miniszterium nyitott meg, mely ugyan parlamentáris térre lépett, de nem birt elég erélyt. Az 1859-dikei olasz háboru alkalmával hajlandó volt Vilmos Ausztria birtokainak megmaradása mellett fegyvert fogni, de ezért cserében azt követelte, hogy Poroszországot illesse a szövetségi hadsereg fővezérsége, mibe Ferenc József belé nem egyezett. Németország egyesítése ekkor nem sikerült, Vilmos azonban nagy életfeladata felé ezután is lépésről-lépésre haladt. A király Roon hadügyminisztere segítségével mindenekelőtt a porosz hadsereg átalakításához fogott, s aztán konzervatív elemekből álló miniszteriumot alkotott, melybe Bismark Ottó gróf 1862-ben jutott belé. Mialatt a porosz kormánynek alkotmánytalan igazgatása miatt otthon soknemű viszálya volt, azalatt hatalmát kifelé mindjobban terjeszté.

1864-ben a schleswig-holsteini háboru új babérokat szerzett a porosz fegyvereknek. Vilmos király 1866. jun. 18-ikán Ausztria ellen szólította fegyverbe népét, maga is elindult Csehországba s július 2-ikán megjelenvén Gitschinben, átvette a főparancsnokságot; az elhatározó königgrätzi ütközet másnap történt. Hogy Poroszországra nézve mily egyszerű eredménye volt ezen ütközetnek s az azt követett prágai békekötésnek, azt mutatja az is, miként ma a világ legkitünőbb seregeivel bíró Franciaország ellen szövetségesek nélkül állhatott sikra.

Lapok a babona könyvéből.

(Vége.)

Egyszerre felüték fejüket a bibliai jóslatok, vagy *sortes sancto um*, melyekben bűntőlés és imával elkészülve felcsapák a szentírás valamely könyvét, azon meggyőződésével, hogy a szembeötölő hely a kétségre világot vetend.

Hasonlókép a biblián gyökerezik a kézjósolat vagy *chirromantia* is, mely nagyobbára a XVII-ik

századig divott, e vezérigével: „Azért legyen ez jelül a te kezdedben, és emlékül a te szemeid előtt.” Ma a kézjósolásnak, melyek Blumauer Alajos „Travesztált Aeneász“-ában nevésgül szintén alkalmaz, csak némi gyér nyoma maradt a cigányok között, kik a tenyérből jövendőlnek, ha ki elég balgatag csalfa szavukat jó pénzül venni.

E regényes népfajnál nagyobb tekintélyben részesült több jó s általános vala róluk a hit, hogy jövendőlsük teljesül Hajdan nálunk az első esanádi püspökről voltak ily hiedelemben, ki Abá-nak jelenté ki fenyegető kemény szavakkal sorsát.

„Ime a jövendő, — szolt Gellért, — harmad évben fölkelend ellened a bosszú kardja, mely elveszi tőled az országot, melyet csalárdul szerzeltél.“ Mi, miután mind beteljesedett, minden magyar előtt világossá lön, hogy az isten emberében jóslat lelke lakozik — fejezi be a legenda.

Századunkban M. Lenormand, kire I. Napoleon és Josefina gyakrabban hallgatott, emelkedett európai hirre. Azon jóslata, melyet 1839-ben b. Eötvösnek, a kitiűn regényírónak, mai vallásügyérnek tön, ki csakugyan miként jósolá, magas polera jutott, utolsó pontját kivéve, mely szerint 36 éves korában vérpadon kellett volna elvesznie, teljesült. Hogy e végzetes pontot kikerülé, egyedül gyöngéd költői kedélyének, mely az erős rázkódást nem bír meg, s fájdalomában kibujdokolni kénszerítette, köszönhető.

Mérvökzik e néhai hires pythia tekintélyével a kínai csillagász testület. Kínában t. i. a kormány mellett csillagászttestület áll fenn a legrégibb idők óta, mely mint valami élő naptár szabályozza az állam minden működését. Figyelmezteti a császárt a csillagok állására, mire ügyelni tartozik az országlásban s jelenti, ha eljött a szántás, vetés s egyéb mezei foglalkozás ideje. Ha a nap- és holdfogyatkozást adja tudtul, a császár és a miniszterek az utcákon megjelenve, síppal, dobbal, harsonákkal, iszonyu zajt csapnak. A sárkányt akarják a nap és hold közül elűzni, melynek tulajdonítják azon égi testek látszólagos fogyását. Kisszerű felfogás, nevetséges babona, de bátran mérvökzik vele az, hogy a keleti egyház szertartásának értelmében exorcismus alkalmával az ördög szemé közé kell kőpni a kereszt-komának.

A jóslásnak emlitemek egyik neme sem oly megkapó, mint az *eöörzet*. Valami kimagyarázhatatlan lélektani nyilvánulás, melyet hasztalan igyekeznek megtagadni a pszichológusok: újabb meg újabb tények szólnak ellenük. Az előérzettel a jósló rendszeren önmagára vonatkozó jövendőhöz jut, miként a példák igazolják.

Talán mindenki emlékszik még ama máramarosi aggra, ki udvarán levő fiának, temetésére irányuló minden teendőt elmondott, azon kijelentéssel, hogy délután meghal, mi, bemenvén szobájába, szavaihoz hiven bekövetkezett. Mária Terézia, a magaslelkű királynő, hasonlólag előre

megérzette halálát. Beszéli róla, hogy férje koporsójánál órákat szokott vala tölteni, s midőn 1780. év október 18-án odahagyandó a kedves hullát, emberei székével fölfelé vonák és a gépezet egyik kötele elszakadt, így szolt: „Nem akar magától bocsátani, nemsokára látandjuk egymást;“ s valóban rögtön megbetegedvén, már 1780. év nov. 28-án elszenderült örökre... Felhozzam e végre korunk büszkeségét, szabadságharcunk pacsirtáját, ki a vihar kitörése előtt két évvel, midőn még az idő sem gyanítá a méhében szendergő küzdelmet, látnoki lelkesüléssel dallotta a világ-szabadság csatáiról:

Ott folyjon az ifjúi vér ki szivemből,
S ha ajkam örömteli végszava csendül,
Hadd nyelje el azt az acéli zőrej,
A trombita hangja, az ágyudőrej,
Holt testemen át
Fujó paripák
Száguldjanak a kivivott diadalra,
S ott hagyjanak engemet összetiporva . . .

Ugy lön. A csatasíkon maradt, a prüszkölő ménék összetiprák; most nyugszik, de nem tudja senki, hol? Csupán álomban rajzolja még a nemzet kedves költője hollétét.

Az *álom*, *álomfejtés*, ebbeni hit, szintén a babona jökora anyagát képezi. Messzi ködbe vész el az álomfejtés eredete, s az álomlátásé. A hajdankor minden nagyobb hőzének anyja terhe alatt álmot lát, mely untalan óriási hatalomban lel magyarázatot s erre nyit a reménynek utat. Cyrus, s N. Sándor anyja, az álombani hittel neveli országhódítóvá fiát; szép-anyánk, Emesnek isteni látmány tűnik fel saskeselyű képében, mely mintha alászállva teherbe ejtette volna őt, s úgy tetszék előtte, hogy méhéből folyam ercedne, és ágyékából dicső királyok származnának: de nem a maguk földén sokasodnának meg. S innét nyerte Álmos nevét — mint a Névtelen irta — mivel az álmodást magyar nyelven „álm“-nak mondják, s az ő eredete álm által vala jósolva, azért nevezték magát is Álmosnak. *)

Csinos mese és legalább gyönyörködtető, nem miként azon álmok és megfejtések, melyek jelenben tűnnek fel, melyeket minden olvasó eleget hallhatott, hogy füle megfájuljon, s eleget bosszankodhatott, hogy hitre lelnek. És mily mérvben! Semmi sem hirdeti a babona e neme iránti hitet, mint a ponyva irodalom álmos-könyvének kelen-dősége és terjedettsége, dacára annak, hogy ily mély jóslatok teszik: libapecsenyét enni — jó.

*) Béla király Névtelen j-győzője, III. feje. Ford. Szabó Károly.

A köznép kiválólag a hajnali álmokat véli igaznak, melyek felől régen Plátó „Critón“-jában Horác egyik epistolájában ugyanezen véleményt táplálá. Nevezetes, hogy az „Isten ostora“, Attila az álmokra hasonlókép sokat adott. Rendesen mindenféle jós követé taborát.

Táltosok és bölcsek, jovas, oltárnéző,
Gyül oda búbajos, énekkel igéző,
Iraló, varázsló: ha ki tud rá olvas;
Papok, álomfejtők: egész sereg olyas.

S ezek tanácsára nem egyszer építé hadi művét, mivel a viadal napja előtt minden alkalommal megszokta őket kérdezni. Néha találtak, néha nem. Általában megjegyzendő az ilyen jóslásokról, de különösen az álmokról, hogy megegyezhetnek ugyan a külső valósággal, megüthetik az igazságot, hanem azért csalódások is lehetnek. S ezzel tárgyam ki volna meritve, és egyedül a csillagjóslásról szükség még röviden megemlékezni.

A *csillagjóslás* vagy *astrologia* az egyiptomiak szerzeménye. Már Herodes mondja, hogy az egyiptomiak minden hónapot és napot az isteneknek tulajdonítottak, s a mint a csillagzatok állottak a születés órájában, abból következtettek az újszülött jövőjére. E jóslási nem tőlük áment a chaldeusok-, görögök- és rómaikhoz, és keleten, Perzsiában maig fentartá uralmát. Sőt a középkor folytán és az újabb kor kezdetén, Európában szintén nagy befolyást gyakorolt még a kormányférfiak és hadvezérek tetteire is.

Az asztrológia főbb elvei valának a következők: némely planéta jóltevő, szerencsét hozó, mások szerencsétlenséget okoznak. Jó planeták ♃ és ♀; nem kedvezők ♄ ♆; bizonytalan hatású ♅. A nap és hold hatása különböző, állásukhoz képest. Az állatkörben levő csillagzatok a planeták természetének vannak alávetve hatásukra

nézve, mint a mely planeták a csillagzatok előjárói. Ha valamely planéta nem saját házában, hanem más planetában van, vagy együtt hat ezzel, vagy különösen gyöngítik egymás hatását. Legnagyobb a nap és hold befolyása. A többi öt planéta annál erősebb hatású, minél közelebb állanak a naphoz vagy saját házukhoz.

Minden planetának megvannak saját tulajdonságai, erőnei, hatása nemcsak a kültermészetre, hanem az emberek tehetségeire, foglalkozásaira, sorsára, egészségi állapotára is. Valamely planéta sajátságai az ég azon szakaszainak tulajdonítandók, melyeknek előjárója azon planéta.

Háromféle a jóslati mód: egyszerű, összetett, egyetemes, a mint egy, több vagy minden csillagzatot megkérdeznek. Az ember sorsára teljesen csak az összes planeták és csillagzatok határozatainak egybevetéséből vonhatni végkövetkeztetést. Különösen fontos a horoscop is, vagyis az eclipticának a születés órájában feltetző pontja, és a dominus geniturae vagy genius (születési csillagzat,) a horoscop fokában uralkodó planéta.*)

Az asztrológiának ideje Európában már lejárt, sírba döntvén Copernicus a XVII-dik században, és ma egyedül véros multjának emléke komorít el. E mult Tiberius jelene volt. E császár ugyanis az asztrológiával kegyetlenül visszaélt, a mennyire titkon kivégezteté a hatalmas római polgárok közül mindazokat, kik horoscopja szerint nagyravágyók valának. Természetes, ez úton Róma leglángolóbb keblü s legfellelegőbb elméjü fiaiól fosztatott meg.

A jelenkor gyermeke a helyett, hogy a planeták állásának megfejtsével tölténé a csillagos estéket, két ragyogó szembe néz, s onnan várja az üdvöt vagy kárhozatot.

Závodszy Károly.

A testgyakorlatok az 6-korban.

(Folytatás.)

Discus-nak neveztek bizonyos idomtalan köveket vagy fadarabokat, valamint körídomu, vagy tojásdad, vastag acél- és vas lemezeket. Ez utóbbiak közepe néha át volt furva s e lyukon kötelet húztak keresztül, hogy annál könnyebben vetessék.

E discusok nagyon nehezek voltak, de azért az athléták mégis roppant könnyűséggel hajították, a levegőben elkapták, meg visszadobták, miből rendszeren az előjáték szokott állani. Hogy pedig kezeikben ne csuszszanak, ez okból előbb

megvizeték, azután a homokba hengerítették s elhajításra úgy ragadták meg, hogy alsó szélük a jobb kéz befelé hajlott négy ujján, felső lapjuk pedig a hátragörbített hüvelyken s a tenyérnek és karnak egy részén nyogodott. Ezután az illető egy lépést előre lépett, féltését meghajította, s miután discusát párszor föl s alá himbálta volna, egész erejével elhajította. A discus dobása nem

* Csengery A.: Budapesti Szemle. 1858-iki folyam. IV. k. 279. l.

valamely cél felé, hanem csupán távolságra történt, s a ki legmesszebbre tudta hajtani, az volt a győztes. Oedipusról, a Sphinx talánya megfőtjéről, a monda szintén azt állítja, hogy atyját Laóst — a thebai királyt, kinek a delphii jóslat előre megmondta, hogy, ha fia talál születni, ez őt meg fogja ölni — *discussal dohta agyon*; bár hitelesebben atyjával az uton találkozáván, összevetzett, őt s a kíséretében levő szolgákat verkedés közben ölte meg s ugy ment azután Thebába, hol — mit a jóslat szintén előre megmondott — anyjával Jocastével kelt össze.

A discus föltalálónak a lacedaemoniakat mondják; néha azonban az athléták dárdákat is hajítottak, majd meg mindenféle nyaktörő ugrásokat vittek véghez, s ilyenkor vállukon vagy fejükön néha köveket, vagy más súlyos tárgyakat tartottak, melyeket az ugrás pillanatában magasra emeltek.

Az ökölharenál, birakozásnál s a discus és dárda hajtásánál a testi erő; más ilyféle gyakorlatoknál, például a szaladagnál, pedig az ügyesség volt a főkéllék. A görögök az előbbieket a nehéz, az utóbbiakat a könnyű gyakorlatok közé sorolták.

A győztesnek koronát tettek a fejére, pálmaágot adtak a kezébe, virágos diszruhába öltöztették s ugy kellett azután a nép örömrivalgása közt a stadiumon végig mennie. Elötte trombitás járt s harsányan fújta hangszerét, utána pedig a kiáltnok s hirdete nevéz és születése helyét. Saját városában még nagyobb diszszel s ünnepélyességgel fogadták; valóságos diadalmenetet rendeztek számára: négy lovas kocsin vezették a városba s pedig a falon csinált résen, hol t. i. a falat lehordták, jeleül annak, hogy oly városnak, melynek ily derék polgárai vannak, falakra nincsen szüksége. Agrigentiben egy athléta diadalmenetét *háromszáz székér* követte, melyek mindegyikébe két-két szürke ló volt fogva, mint a mely mai napig is a diadal jelképe s a régi időkben csupán győztes vezéreket illetett. *) Az ilyen diadalmeneteket azután rendesen napokig tartó ünnepélyek és lakomák fejezték be.

Hogy a győztesek neveit a levéltárakban följegyezték, hogy győzelmeiket a költők megénekelték, festések leábrázolták, hogy közköltségen éltek, hogy nekik szobrokat állítottak, ezt figye-

*) A szürke ló egyébiránt később s más népeknél is a kitiüntetés és disz jele volt. Árpád Szvatopluknak szürke lovat küldött; Zalán is a magyar főve értél egyebek között tizenkét fehér lovat kapott. A spanyol inquisitio főinquisitora is mindig szürkén lovagolt elől, mikor e gyilkosok áldozataikat a vesztőhelyre vitték stb.

lembe hozva, hogy ama régi népek e játékok iránt oly szenvedélyvel viseltettek, miszerint volt egy idő, melyben a római nép egyebet sem kívánt, csak kenyeret és harcjátékokat (panem et circenses) — ezt mondom, említeni nem is szükséges. Méltán mondja Cicero, hogy Görögországban nagyobb dicsőség az olympiai játékok koronáját, sem mint Rómában a *triumphast* kiérdemelni. Hiába kérdezte Euripides: hogy mit ér, ha az athléta főbe is tudja kollintani öklével ellenét, ha messzire el is tudja dobni a discust, ha még oly nagy árkon ugrik is át s még oly ragyogó koronát nyer is érte; mert öklével majd le nem győzi, a discussal majd halálra nem sújtja, a koronával majd el nem űzi az ellenséget. Hiába szállította le a böles Solon az olympiai játékok győztesekinek élethoszsiglan járó évdíjat 500 drachmára s hiába mondta ki nyilvánosan véleményét, hogy szerint az athléták győzelme sokkal lealázóbb s károsabb az országra, semmint magára a legyőzött küzdőre nézve; — hiába volt mindez, a görög nép szinte dühödött szenvedélyvel szomjazta e látványt.

A győztesek díjai s jutalmi különfélék voltak s rabszolgákból, lovakból, öszvérekből, ökrökből, ruhanemből, arany és ezüst diszitményekből, sőt kézpénzből is álltak. A legszebb jutalom azonban a korona volt, melyet olaj, fenyő, petrezselyem vagy babérlevelekből fontak. Vannak írók, kik a olympiai játékoknál aranykoronákat is említenek.

A koronázást a kiáltnok és pedig rögtön a diadal színhelyén vitte véghez. Megegett, hogy az athléta elnyerte a koronát, a nélkül, hogy küzdött volna, ha t. i. vele senki megmérkőzni nem mert. Voltak esetek, hogy a győztes holttetemét koronázták meg: így emlíz a történet egy *Arraxion* nevű athlétát, kit ellene torkon ragadva, a földre terített; Arraxion azonban ellenének lába ujjait törte le, mire ez kinjában kegyelmet kért. Arraxion a jövő pereben kimult; de minthogy amazzt kegyelemkérésre kényszerítette: ő lön a győztes s ő nyerte — holta után — a koronát.

Azon athlétát, a ki a rendszabályokat megsértette, nem csak a netán nyert díjtól fosztották meg, de meg is vesszőzték, a ki pedig társának különösen ártani akart, vagy őt tiltott módon tette a küzdelemre képtelenné, az bírságot tartozott fizetni, mely pénzből azután az isteneknek szobrokat emeltek.

Élsőrangú s legkedveltebb játék a verseny-szaladás és futtatás volt. Homér is mindig ezen kezdé az ilyféle játékok leírását s remekül esetenli a többek között az Ilias XXIII. énekében azon ver-

senyfuttatást, melyet Akhilles, Patroklosz tetemének ünnepélyes elégtételt után rendezett.

A hadi nép összegyűlt s Akhilles leültette, azután kitzíte a díjakat, melyek voltak: hárambok, üstök, lovak, öszvérek, ökrök, szép övü (talán hogy szűz) asszonyi állatok, és szürke vas áru. A kocsiverseny nyertese számára tűzött ki:

„Egy hibament asszonyt, műveket remekelni serényet S egy fülezett hárombot, husz és két öreg itcét“

Volt azonban a második, harmadik, negyedik és ötödik kocsí számára is jutalom kitzítve.

Most fölkelt Akhilles és szónoklatot tartott a *sarudízes* akhivokhoz, melynek végeztével a *selesebb lovagok* azonnal szekereikre ugráltak, az öreg Nestor pedig Antilokhosnak tanácsot adott, mely tanács oly meglepő szakértelemmel van eszetelve, hogy a *mai sportsman sem mondhatná el helyesebben Homérnél, a vak költőnél.* A versenyés azonban Homér korában már régi dolog lehetett; tanúsítják ezt a következő szavak, melyeket Nestornak ad szájába:

„A földből száraz cövek áll ki, körülbelül ölnyi, Cserfa-e vagy fenyűszál; de mely el nem korhad esőben: Megfektetve fehér két kő vagyon oldala mellett, Ott a szurdok uton; körülötte pedig sima pálya: Vagy valamely régen megholt emberfia sírja,
Vagy versenyegyedül szolgál az előbbeni korban.“

Az ily kocsí verseny harszerekereken (*ἀγωνα πολεμιστήριον*) történt, melyek elé két ló volt fogva, s a pálya egyenes volt, melyen az induló ponttól a célis s innét ismét vissza hajtottak. Lovaglásnak a görögöknél e korban még nyomat nem találjuk. Ezt Plinius szerint *Belleophon* találta föl. Pindar ódáinak e hőse ugyanis Jobatestől, Lycia királyától azon parancsot nyervén, hogy a Lyeiát pusztító *Chimära* nevű szörnyeteget végezze ki, e feletti bujában Mizervához (Athene) fordult, ki is a szép ifju iránt könyörületet érezvén, nem csak a muzsák szárnyas lovát, Pegazust küldte le számára az Olympból, hanem még álmában is megjelent a kantárral és ennek használatával is megismertette, mire Bellerophon a Pegazust kezére idomítván, a rábizott feladatnak megfelelt s később még egyéb hőstetteket is vitt véghez. Így a mythologia. Legelső lovaglók azonban, már a mennyire ezt a történet kimutatni képes, a Thessalia hegyei közt lakó *centaurok* voltak, kik a görögök s lapithák ellen lóháton harcolván, ezekben azon hitet keltették, hogy ők félig ember, félig ló-testű szörnyek.*) E centaurok is csakhamar

átköltöztek a mythológiába, mely szerint az ő ősatyjuk *Centaurus*, egy szörnyeteg, ki a lovakban (még Fülöp és N. Sándor korában is) leggazdagabb Thessalia Pelion hegyén természet elleni módon kancákkal ily borzasztó ivadékot nemzett. Nevük tulajdonképen *bikaiüt* jelent, de a görögöknél igen sokszor *Hippocentaur* (hippos: ló) név alatt is fordulnak elő. E mythologiai mese azonban csak Homér után keletkezett. Még a később korban is mindig a thessaliai lovasok, s ezeknek lovai voltak Görögországban a legjobbak.

A mi e gyakorlatok keletkezésének rendét illeti, kétséget nem szenved, hogy a versenyek között a gyalog verseny volt a legelső; a görögöknél ez a kocsiverseny, emezt pedig a lovarverseny követte. „Nem is természetes eljárás volna — mondja Condillac (*Cours d'Etude. T. V. p. 250*) — előbb lovagolni s úgy aztán csak azon gondolatra jönni, hogy a lovat be is lehet fogni, mert ezen állatot meg kell szelidíteniünk, mielőtt használhatnók, a mi pedig sokkal könnyebb, s nem is oly veszélyes dolog hánban, mint ha rá ülünk.“ Ez utóbbi ugyan tagadhatlan, de a hámbafogás oly körülmenyes dolog, hogy alig hihető, miszerint ez a lovaglást, mely sokkal egyszerűbb, megelőzte volna; s a mily bizonyos, hogy a görögöknél előbb voltak hámos, vagyis inkább ígás (mert ők ígába fogták) lovaik, semmint hátasok: ép oly teljesen bizonyos, hogy a perzák, parthok, húnok s egyáltalán a szittyai és szarmát népek előbb lovagoltak s lovaikat csak azután fogták be; sőt a rómaiak is, mert Dionysiusztól s más kutatóktól nyilván tudjuk, hogy a Palatinus hegyén lakó ama gyülelésvész népek, mely később a félvilágot rendítette meg, 300 lova volt, melynek hátára Romulus ugyanannyi kitünő ifjat ültetvén, őket három centuriába (ramnenses, tacienses, luceres) osztotta, celeresnek nevezte el s mintegy saját testőrsége gyanánt tekinté. A történészek, kik ezt említik, kocsiról, hámról nem szólnak.

A hámos lovak idomítása a görögöknél eleinte szán idomu készítményekkel történt; később szekerek hengereknek nyugodtak, s e hengerekből keletkeztek idő múltával a kerekok.

A fentemlített kocsiversenyt Trója alatt ökölviadal követte. Epeiosz — a már említett trójai ostromgép készítője és az ökölhare feltalálója, — és Euryalos között, melyben a díjat, egy munkatűrő öszvért, az előbbi nyerte el. Ezután birakozásra keltek Odysseus és Ajas mely viadal kétsé-

*) Amerika őslakói Columbus és Cortez lovas spanyoljait szintén ilyféléknek nézték s nagy rümmelssel futot-

tak előlük szét, mi ott Europa első erőszakos hódítárait nagy mértékben segítette elő.

gesen végződvn, a nyereményben — állott pedig ez egy háramból s egy négy tulok árára becsült, sok művet értő asszonyi állatból — megosztotzak. A versenyszaladásban Odysseus volt az első s

nyert egy ezüst kancsót, Ajas, mint második, egy göbolyt, Antilokhosz pedig mint utolsó, fél talentomot. (Folytatása következik.)

Pelheő D.

Egy hét története.

(Aug. 22.)

(VK.) A mult hétnék Pesten nem volt hétköznapja: csupamerő ünnepekből állt. Az ország-házban három napon át tanító-gyűlés, a nemzeti színházban két este diszelódás, a templomokban a király születésnapjára „Te Deum“-ok s a Gelérthegyen ágyú-dörgés, Buda várában a szent-istvánnapi ünnep (megrontva az eső által), s a redoutban és városligetben a dalárünnep felheli részletei. Ez utóbbiak ellen össze látszott esküdni nem csak az idő, mely háborút hozott a világra, hanem az időjárás is, mely esővel és széllel kívánta megzavarni az emberek örömet. A dalárok azonban daoltak idővel és időjárással, s nem ijedtek meg, mint az orvosok és természetvizsgálók, kik Aradra kitüzött idei nagygyűlést a jövő évre halaszták, attól tartva, hogy e zivatáros időkben nélkülözniök kellene a szükséges nyugalmat, sok ügytársat és a kellő részvétet.

A tanító-gyűlés folyama — Zichy Antal tapintatos vezetése alatt — érdekes volt. Nem folyt ugyan le zaj és némi türelmetlenség nélkül, de hallánk sok igaz és jó nézetet, s mint egy nagy tükörben: láthattuk a magyar néptanítók szomorú anyagi helyzetét, melyen — ha népnevelést valóban akarunk — okvetlenül segíteni kell. Oly tanítók, kik napról-napra kénytelenek desperát helyzetük gondjaival küzdeni, sohasem adhatják kedvvel és sikerrel magukat a nép oktatására; hanem mindig csak azon járhat az eszük, hogy mellékes és sok időt kívánó foglalkozásukkal mint szaporithassák gyér jövedelmüket. A százötven forintos tanítóktól nem kívánhatjuk, hogy minden órájukat az iskolára fordítsák, mert az ily tanító — igen természetesen — többet gondol a méhesre, gyümölcsösre és dohány-simitásra, mint a falu apró népére. Pályát kell csinálni és nem nyomorúságot a néptanítók hivatalából: s akkor lesz e szakra elegendő képes és lelkiismeretes egyéniség, s nem csak azok fognak megfenekleni a falusi iskolákban, kiknek már a legutósó menhely is jó. A képviselőházhoz fognak is beadni egy kérvényt, hogy a tanítóknak ne legyen schol kisebb fizetése hatszáz forintnál, s valószínű, hogy e kérvényt elfogadják, mert végre is csak a néptanítók biztosítása képezi azt az alapot, melyre a népnevelés épületét emelhetjük.

Nagy zajt idézett elő a közös iskolák kérdése. Egerből jött egy pap (Lojkó nevű), ki e pontnál a gyűlésből zsinatot csinált. Megpróbált uszni a folyam ellen, de miután ezt a folyamatot „korszellemnek“ hívják, csak felzúdítá maga ellen a habokat, melyek csakhamar kilökték a sívár partra.

Nem kevesebbet kívánt ő, mint megkérni az országgyűlést, hogy a közös iskolát, mint a mely „nem üdvös versenyt, hanem csak káros versengést“ szül, jövőre hagyják ki a népnevelési törvényből. Képzeltet, hogy e szűkkeblű indítványra mint felzúdult az egész gyűlés. Félbeszakíták, lezúgták, azt kiabálták: „Le vele, ez nem papgyűlés!“ s nevetés közt szállították le a szószekekről, melyen a „gyászalakú hóg“ elkésett harcait juttatá eszünkbe.

Természetes, hogy a gyűlés közvéleménye egész lelkesülve emelé a községi iskolát a felekezeti fölé. „Azt mondják a papok — jegyzé meg egy eszes tanító, — hogy a mai nemzedék vallástalan! De hát hol nevelték ezt a nemzedéket? Nem másból, mint a felekezeti iskolákban. Próbáljunk meg, hogy nem tudunk e mi jobb nemzedéket nevelni a közös iskolában!“

A tanítók, kik több mint kétezeren eleveníték meg három-négy napon át a főváros nyárhőbágyadt areulátát, sokféle szívelyességben részesültek. A nemzeti színház is megtisztelte őket egy disz-elódással: Shakspeare „Szentivánéji álmával“, mely a világirodalom legkitünőbb ünnepi bohózata, a létező legszebb magyar fordítás s a legkecsesebb Mendelssohn-zene. Ha már eredeti alkalmi művet nem mutathatánk be nekik: e választás mindenesetre jó volt. Jobb, mint ha Sardou „Fernande“-ját mutatták volna be, a boulevardi színirodalom e „hatásos“ termékét, mely csak egy uj változat a „kaméliás hölgyek“ régi thémája fölött. Egy előkelő nő ugy boszulja meg csalfa kedvesét, hogy nőül vétet vele egy fiatal lányt, ki valaha örömeány volt, a mit tudtára is ad az esküvő után; de a férj nem törődik vele, (hisz ez pikáns!) s boldog lesz a bűnbánó Magdolnával.

Mikor ér már véget nálunk emez indokolatlan Sardou-kultusz, melynek magyar apostolai — Szer-

dahelyi és Paulai — nem nyughatnak, míg minden újat, mely e szellemdús blazirt párisi írótól származik, le nem fordítanak? Hogy „Az utósó levelet“, mely igen leleményes, a „Jó barátok“-at, mely tele van jellemző gúnyorral s az „Idegesek“-et, mely jeles bohózat, színi-re hozták: az helyesen történt; mert ezek e nagytehetségű írónak csakugyan legsikerültebb termékei; de hogy e sikerek után valamennyi gyöngéjét is föltalálják a pesti közönség elé: ez oly divat, mely káros a közizlésre. Sardou — igaz — mindig nagyhatású jeleneteket, elmés dialógokat és hálás szerepeket tud írni; de a lényeg tekintve, újabb művei alig mások, mint a „léhaság költészete“ mely ellen Prevost-Paradol is — e szerencsétlen nagy stylista, ki néhány hét előtt washingtoni követi állomásán agyonlőtte magát — hangosan tiltakozott.

Franciaország mai balsorsában s megalázott helyzetében sok része van ama blazirt költőknek is, kik most a boulevardi színpadok urai. Hajdan a költők emelték a szellemet, a maiak csak fanyarrá teszik; egykor ébreszték a dics- és becsvágyat, most gúnymosolyok közt hangolják le a kedélyt. A romantikusok 'égre emelt szemmel haladtak, a mai realisták a sár közt építgetik tarka és velőtlen alkotásaikat, melyekből számüzve van az igazi tragikum és komikum egyiránt. Nagy emótiók nincsenek többé a színházban, s ezzel együtt — fájdalom! — hanyatlak a régi Franciaország politikai és harci dicsősége is.

S vajjon szükséges-e nekünk e kóros költészetet annyi hévvel ápolni, csak azért, mert mulattat s néhány este valamivel több pénzt hoz be, mint a valódi költészet régiebb termékei, melyek kevesebb embert érdekelnek ugyan, de jobban lelkesítenek. Igaz, hogy a nagy drámára nincsenek színészeink; de ez az út az, melyen még kevesebben lesznek.

Az utósó tragikai művésznőt (ki egyszeresmind első és egyetlen volt), *Jókainét* láttuk a múlt héten, a redoutban, hol a daláregyesület zászlójának felavatásán, mint zászlóánya szerepelt. Más félezer dalár gyűlt e alkalommal össze a haza legtávolabbi részeiből is, hogy nagy dalünnepeket tartsanak. A zászló-szentelésnek, mely az első

mozzanat volt, nem kedvezett az idő, s a dalárdák nem a szabad ég alatt, hanem csak a redout termében énekelhették Erkel himnuszát, Zimay „Honfidal“-át, s a „Szózatot“, és Ábrányi Kornél is csak itt mondhatá el alkalmi beszédét a dalár-ügyről, mint műveltségi tényezőről, melegen buzdítva a dalárokat, kik a hazai zenét művelik s a művészetet és honszeretetet fokozzák. Este a redoutban dalverseny volt. Tíz dalárda állott ki megmérkőzni Erkel Sándor műnégyesével (szövege Ábrányi Emiltől), s a kitűzött három díszoklevél elsejét a közvélemény (valamint a bírák is) az esztergomiaknak ítelték.

Másnap — Szent István napján — következett volna a főünnepély a dalsarnokban. Az idő azonban folyvást fenyegető volt. Reggel esett s a budai egyházi körmenetet egészen elmosta; délfelé pedig szél kerekedett, s a városligeti nagy dalsarnok munkásai félve néztek a fenyegető felhőkre és széltől zúgó fákra. El is halaszták az összeloadást másnapra, a díszhangversenyt pedig, mivel Liszt Ferenc is eljött, hétfőre.

És másnap szép idő volt: ünnepies kivonulás, nagy néptömeg, tarka népnünpel a liget különféle pontjain, s ezerkétszáz dalár összeéneke száz rész-fűvő zenész kíséretével. Énekeltek hatalmasan a himnuszot, Rietz „Csatadal“-át, Thern „Bordal“-át, Marschner „Dalszabadság“-át, Huber K.-nak „A nemzet zászló“-ra irt indulóját és a „Szózat“-ot. És volt taps, éljen elég. A zászlók vígan lobogtak.

S ugyane reggel érkeztek meg a hírek, hogy a francia hadsereg Metznél vérében fekszik, s a diadalmas poroszok föltarthatlanul mennek Párisba. A Mosel közt és Marne közt eső terek földvék halottakkal és haldoklókkal. És bevalljuk őszintén, miattunk énekelhettek, tapsolhattak: előttünk egy gyászfátyol lebegett, beborítva azt a nagy nemzetet, melyet oly könnyelműen vettek e szörnű háborúba! A dalünnepe folyama alatt azonban oly hírek is érkeztek, melyek jelentik, hogy Berlimben túlozták a sikert. A francia sereg él és hatalmasan küzd.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k .

* (Az európai hadseregek) legnagyobb része már hátultöltékkel van fölfegyverkezve, s ezek gyors tüzelését a következő összeállítás mutatja. Száz ember 5 perc alatt löhet: a Wänzl-féle fegyverekkel (osztrák-magyar hadsereg) és Albini-Brandlin (belga) 4375-ször; Werndl (magyar

honvéd), Werder (bajor) 6000-szer; Snider (angol, dán, holland) Peabody (amerikai és svájci), Chassepot 4300, Milbank-Amsler (svájci), Berdán (orosz) 3750, Remington (svéd és spanyol) 5000, Dreyse (porosz) 2850; Winchester (amerikai és svájci) 5900 szor.

* (*Szent István napjára*) ismét minden irányból jöttek a kéjvonatok. A szokott ünnepélyekre azonban az idő nem volt kedvező. E hó 19-én egész nap szakadt az eső, s 20-dikán reggel is borongós sáros idő volt. Így a budavári egyházi ünnepélyen a körmenetet, mely oly impozant szokott lenni, az idén nem tarthatták meg, az országos ünnep a várpalota kápolnájában tartott mise- és szentbeszéddel véget ért. A nagy misét Szabó József esztergomi kanonok és főszentelt püspök mondotta fényes segédlettel, az alkalmi szent beszédet pedig Bacskai Imre vörösvári plébános tartotta. A kormányt Bedekovics Kálmán miniszter képviselte; a miniszteriumok főbb tisztviselőiből is számosan megjelentek. Ott voltak a magyar királyi egyetem oszloposai, a rektor, prorektor, dekánek és prodekának, a magyar királyi kuria képviselői, Pestmegye, Buda és Pest városok hatóságainak képviselői, és több főúr; a katonaság részéről Gablenz b. főhadparancsnok és lovastábornok számos törzs- és főtisztvel, a honvédtisztikar is több törzstiszt és jelentékeny számú főtiszték által volt képviselve. A tiszteletőrséget az Alemann b. nevét viselő gyalogezred egy zászlóalj képezte, mely egyszersmind a tiszteletőrségeket is teljesíté, míg ugyanazon ezred zenekara játszott. Közönség a kellemetlen idő miatt esékely számmal volt jelen, s a hivatalból megjelentek is oly kevesen voltak, hogy a palota előtt felállított 30 bérkocsi könnyen elszállítá őket. Csak 10 óra körül, midőn egy kis verőfényt szórt le a nap, gyülekezett a várba nagyobb közönség. Az egész ünnepély a leghalványabb képet sem nyújthatta az előbbi évek nagyszerűségéből.

* (*Győry Vilmos*) ismét két nevezetes műfordítást dolgozik. Egyik a Calderon „El principe constante”-je (az állhatatos fejedelem), melyet Greguss Gyula kezdett el fordítani, s most Győry Vilmos folytatja és végezi be. A magyar protestantismus elfogulatianságát mutatja, hogy ép e pár excellencé katholikus költeményt, miután valóban szép, ép egy evangélikus tanár kezdé meg fordítani s egy evangélikus pap is végezi be. E műfordítás Győry V. többi ilyenmű munkáival (Moretó „Közönyt közönnnyel” című vígjátékával Calderon „Az élet álom” című drámájával együtt) egy kötetben fog megjelenni a Kisfaludy-Társaság kiadásában. A másik műfordítás Runenberg, a híres svéd költő „Nadeschdä”-ja, mely kedves idyll: egy rableánytörténet Katalin cárné korából.

* (*Társzerkiállítás volt*) a pesti reáliskolában a néptanítói egyetemes gyűlése alatt. Az első terem kislelővodái tárgyakkal volt tele, például a pesti gyermekkert papírrakványai, játékaik, anyag-állatai s vesszőbutoraival, egy eglédi néptanító (Liber József) tanszer, gyermekkunika- és játékgyűjteményével, a miskolci óvoda mintáival, szerszámaival, kitömött állataival, s ezeken kívül igen sok minden aprósággal, melyek a „szemléltető rendszer” kellékei. A második terem népiskolai tárgyai közt az olvasó- és számológépek egész halmaza állt, továbbá forgatytus betűgép (Csér József veszprémi tanítótól), termé-

szettani eszközök, fagyűjtemény, virágok, térépek, Péterfi Sándor pesti népevelő reál-muzeumi gyűjteménye, természetrajzi tárgyak „nyersen s földolgozva,” stb. A harmadik terem a növevelés, a vakok és siketnémák tanszeri, író- és rajzeszközök tárat foglalta magában. Három teremben a pesti főreál-iskola természetrajzi, vegy- és természettani gazdag gyűjteményei láthatók. Egyben pedig Aigner Lajos könyvtáru iszlés rendezésével és valódi szakismerettel állított több mint ezer darab könyvet a nevelés és tanítás irodalmából. Különben a többi termekben is képviselve volt az illető szakok könyvirodalmá. Összesen 106 kiállító volt, s ebből csak 40 idegen. E tálat dícséretére vált a bizottságnak s tanulságára a látogatóknak.

* (*Böhm Pál fia'tal festészünk*), ki idei műlapunkat készítette, számos magyar népeletképeket fest, melyeket sokan néznek a kirakatokban. Most is igen csinos festménye van kiállítva a Lauffer-féle könyvkereskedésben, mely delelő nyomtatókat ábrázol. Mind az eredeti, magyaros alakok, csoportok, mind a háttérül szolgáló táj, annyi élénkséggel, színösszhangzattal és könnyedséggel van kezelve, hogy méltán felköthetik a figyelmet és bizalmat tehetségé iránt. Kár, hogy ez épen a kultuszminiszteriumnál nem történt ez, s a művészeti célokra rendelt összegekből nem juttattak számára is. hogy tehetségét külföldön fejleszthette volna. Maga a közoktatási miniszter igen jó műértelmet tanusított sok izben, de vannak környezetében, kik nem sokat értenek a művészethez, noha — állásuknál fogva — befoilyást gyakorolnak a művészi ügyekre. Erre nézve hallottunk egy komikus példát. Midőn az államsegélyért folyamodók felkülték a kultuszminiszteriumhoz festményeiket, hogy azok is tanuskodjanak képességeik felől, H. miniszteri tanácsos megáll a képek előtt, megcsóválja fejét, s fölkiált: „En istenem, hogy pocsekolják némelyek a festéket. Ni, milyen vastagon vannak felrakva a színek!” Köszönjük aztán az olyan műbírálatot, mely abból ítél, hogy kinek higabb a festéke.

* (*A díszok ereleket*), melyek az országos dalártnepély alkalmával a legkitünőbb dalegyletek között osztattak ki, a szépíráis valódi mestermitvei és Pinszker Arthur számvevőtisztnek, ki azokat készítette, valóban becsületére valnak.

* (*Corvin codexet*) fedezett föl Bartalus István az admonti zárdában. Mint egy Römer Flórishoz intézett levelében írja, kördíszitménye megegyez a többiével, csakhogy a Hunyadiak cimereiben fekete medve van a holló helyén. Ezt a felfedező nézete szerint valamelyik későbbi birtokosa festette oda. Egy ily birtokos neve a két első lapon olvasható: „Hans Adam de Stanchach ex Weillern.” A codex táblája fa, mely kördíszitményü búrral van bevonva. Tartalmát Cicero néhány munkája képezi.

* (*Régészet*). Römer Flóris azt az indítványt teszi régésztársaihoz, hogy álszeméretű félretéve, küldje be mindenki areképét és életiratát, adatul a jövő embeiri számára. — Gróf Andrássy Manó meglátogatván a m. n. muzeumot, megígérte hogy

jövő télen, Pesten idejébe alatt, megengedi, hogy becses régiségei ideiglenesen kiállítsanak. — Duna-Pentelén, Petrovits Tivadar telkén, egy Pascalé Cicognia-féle (1585—1595) velencei aranyat találtak. Izsákról két igen jól fentartott celta pénzt vett a n. muzeum. A pesti fővám hivatalnokai köszönetet és elismerést érdemelnek, hogy a n. n. muzeumbhoz érkeztek, és felsőbb helyről nyert engedélymény erejénél fogva a muzeumi helyiségekben felnyitandó mállhák és rekeszek vizsgálásával járó tiszteletdíjról az intézet javára önként lemondtak. E jótételmény leginkább most érezhető, midőn annyi csomag és láda érkezik keletről, Xántus féle gyűjteményekkel. — Ó-Budán a csatorna készítése alkalmával több régi falat metszettek át, melyek a hajdani római város épületeihez tartozhattak. Ó-Budán az ásásokok igen érdekes eredménynyel keesgetnek. Az gőzhajtársulat munkásai számára gyarmatot alapít, s az illető 6 ház alapjai ásások alkalmával, a nagy fürdőhöz vezető utmentén több kő- vagy téglából összeállított sarcophag és koporsó jött napfényre, melyek 3—3½ lábnyi mélységben állanak. A koporsók többnyire minden melléklet nélküliek, a csontvázak részletei össze-vissza hányvák, mely körülmény nyilván arról tanuskodik, hogy e sírokat valamikor már kirabolták. Az alaprajzokat Zsigmondy Gusztáv kir. mérnök veszi föl, hogy a régi Aquineum térképébe beiktassan.

* (Hasonszenvi kórház) megnyitása iránti engedélyért folyamodott Zichy Melanie grófnő Pestváros tanácsához. A kórház a királyné pártfogása mellett „Elisabethineum“ név alatt a Ferenevárosban (főutca 15. sz. a.) fogva megnyitátni és a betegápolás munkájára gráci irtalmasménéké vállalkoznának. A tanács az ügyet már tárgyalás alá vette, de még véglegesen el nem döntötte.

* (Tüzoltó zenekar.) Széchenyi Ödön gr. most egy tüzoltó zenekar föllállítását tervezi. Már föl is szölitotta Dubez ismeretes katonai zenekarmestert, hogy vállalja el a karmesterséget. A zenekar főnállása az által biztosítatnék, hogy több nyilvános helyiség, többek közt a redoute állandó játszóhelyiségeül jelöltetnék ki.

* (Egy szerencsétlen lánost.) kit tizenegy évi súlyos börtönre ítélték, kísérték a mult hét végén Illavára. Neve Gubacsek János, másképen Spernoga. Egykor napszámból élt s egy csinos felesége volt, ki azonban elvált tőle. E miatt ivásnak adta magát. 1860. jun. 7 dikén ép ittasan lépett ki egy koresmából, midőn a sertéskereskedő utca sarkán nejevel találkozott. Dühbe jött, kést döfött a nő szívébe s azzal elfutott. Nemsokára azonban befogták, s a törvényszék kördre ítélt. Míg pöre bejárta a főlebbezési székeket, a szerencsétlen — ki nagyon megbánta bűnét — beteg lett s a Rókus-kórházba került. Mint üdülő, onnan megszökött, s Lengyelországba ment résztvenni és meghalni a fölkelésben. Kereste golyózápor közt a halált, de az megkímélte. Még a hadi törvényszék is menekülni hagyta. Aztán Mexicóba ment hadakozni, de ott sem esett el. Tavaly haza került, lelkiismeretétől gyötörve, s mintegy kereste a régi alkalmat, hogy régi büncért befogassa magát.

Ismét halálra ítélték, s ő nem főlebbezett, (6 nem akarta kikerülni a halált), hanem maga a törvényszék tette azt. S a legfelsőbb törvényszék 14 évi fogságra változtatta a halálítéletet.

* (Vasúti szerencsétlenség.) F. hó 16 án, a miskolc-hatvani vonal 77—76 számú őrháza közt a 92 számú tehervonat kikikamlott, úgy hogy a mozdony a társzekerrel együtt a töltésen leszaladt, a kalauzkoeci kikikamlott és 3 koei feldőlt. A pálya földépitménye körülbelül 70 ölnyi hosszúságban megrongáltatott, s ez okból az esti 8 óra-kor Miskolcra induló vegyes vonatnak el kellett maradnia. A kikikamlás oka mindeddig ismeretlen. A vonatkiserő személyzet közül senki sem sérült meg.

* (Rab-tatisztika.) A szegedi várban mult jul. hó végével 394 rabot élelmeztek. Elfogyasztottak pedig e hóban 9991 adag ételt és 1498 ½ kenyér-részletet, összesen 1923 fnt értékben.

* (Sarolta császárnéről.) A Kreuz-Zeitung brüsszeli levelezője különös hirt közöl. Azt állítja, hogy a porosz győzelmek s a francia császárság romlása Miksa császár özvegyére meglepő hatással vannak. Sarolta császárné nagy érdeklél olvassa a lapokat s igen világos öntudattal szól a helyzetről. Napoleon mostani sorsát a boszutálló sors művének tekinti a férjén elkövetett árulásért. Az orvosok reménylik, hogy a császárné kedélybetegségéből teljesen fölépül.

* (A poroszok kivonulnak Franciaországból) s e hó 12-ikén is Genfen át 10,000-en érkeztek a svájci földre. Csakhogy ezek azon poroszok voltak, kiket a francia kormány hadi okokból kiszállított az országából.

* (Harvey torpedója.) Ez a tengeri romboló szerzsán faszekrény, melyet robbantó anyaggal megtöltve, vassal körülbronzosolnak. Súlyánál fogva elmerülne, ha könnyű fák segítségével a víz színéhez közel nem tartanak. Harvey torp-dója a víz alatt láthatatlanul robban szét, és úgy van alkalmazva, hogy az angol kikötőkben vele tett próbák után itélve, a legpáncélosabb hajó sem menekülhet tőle. Kezdik is már a páncélt vékonyabbra hagyni, inkább a hajók könnyűségére és ügyes mozgására fektetvén a súlyt.

A „Pápák Bűnei“ kiadó hivatalának üzenetei.

Postáink nem rendes volta miatt több rendbeli reclamatio fordult elő, különösen a külön küldött első kötetre vonatkozólag. Minthogy ez első kötetek külön-külön reccissel adattak föl april végén és május első napjaiban következő előfizető urak részére hivatalból tétetett meg a reklamálás a pesti főpostán:

Vizely Dénes Pacséron; Petrovay Ádám Fogyverneken; Fosztó Ferenc Sz. Kocsárdon; Ráczy László Debrecenben; Simonffy Kálmán Karván; Trsztyánszky István Radosócon; Eifert Henrik N. Dorogon; Papszt Ignác M. Szigeten; Bende Péter Kolthán; Kovács János R. Brezón; Sándor István Kaszkócon; Barát M. N. Kanizsán; Ivaly Sándor N. Pestényben; Podhorszky Gy. A. Terényben.